

אספת ספורים

מחיי בני ישראל.

הברו גם נעתקו

מספורי בחירי סופרי עמנו בשפות ההיות.

מ א ת

שמואל ליב ציטראן •

ממינסק

ווארשא

לפ"ק

תרמ"ה

שנת

АСЕЙФАТЬ СИПУРИМЪ

т. е. Рассказы изъ Еврейскаго быта, въ 6 Частяхъ.

Соч. Самуилъ Яковлевичъ Цитронъ.

ВАРШАВА

въ Типографіи І. УНТЕРГЕНДЛЕРА Св.-Юрская № 24.

1885.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ

Варшава 16 Мая 1885 г

אספת ספורים

PJ5053

CS A7

חוברת ראשונה

בה יבא

שני ספורים מחיי בני ישראל

נכתבו בלשון אשכנז מאת הסופר המהלל והנעלה

קארל עמיל פראנצ'וז

ונעתקו לשפת עבר

מאת

שמואל ריב צימראן

מסיונסק.

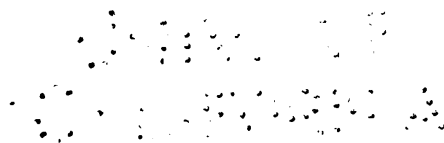

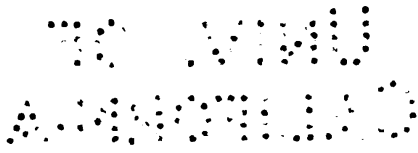
320115

לוח המפורים:

(א) חטאת הכפרים.

(ב) מושיע ורב.

תפארת הכפרים •

א.

הילדה לאה, ראש פנת ספורי זה, היתה כבת ארבע שנה. שערות
אשה שחורות כעורב, ועיניה הגדולות—כיונים על אפיקי מים. אפס
י העינים האלה לא הפיצו אור ברק, וכמו צעיף עלמה כסתה אותן ואת
ל פניה הענונים המעולפים בחורת מות. הוריה היו מבני דלת העם
שמלה אחת מטולאה פנים ואחור היתה לעורה בימי השבת והחול, וכה
שחת תארה, עד כי רק בכבודות יכלו להכיר את צבעה הצהוב שהיה
ה בימי קדם.

אולם לא עצבון רוחה ויגונה על דבר עניה ומרודה, ארנו וירקמ
ת מעטה האפל אשר על עיניה ופניה, כי מה לה ללאה ולרישה? מדי
ים ביומו המו אליה אוכיל, ואם כי לא לשבע, אך גם הרעב לא הכביר
את אנפו עליה ולא ידעה מחסור; בכל יום ויום נתנו לה להשתעשע
צחק כנפשה שבעה תחת רקיע השמים לרוח צח ובהיר, לרוח ערן
מחליץ עצמות ומשיב נפש, ומה מאד נעים ונחמד למראה היה
מקום אשר אותה לה לאה לשעשעיה! המקום הזה היה כבר גדול ורחב-
דים אשר דמית-מות שוררת בו, עמוף בדשא ירקרק תרוץ, מעולף
גאלפי ציצים ופרחים מרהיבים עין ביפעת חמרתם ובקסם תפארתם,
בלא בהמון ספסלי עשב נפלאים מעשי ידיה בריאה אשר עצים רעננים
גלהו עליהם סעפותיהם ודליותיהם המכוסות בעלים ירקקים ועין להם
גמו זה עתה רוו מטל שמים. הכבר הזה הוא חצר המות אשר לעדת
שרון בעיר ברנע. כתמונה נפלאה אשר עברו עליה צבעים שונים חליפות,
ראתה הילדה הזאת ברנעים אשר התהלכה במבטי-השך בלי אמר
דברים בין שדרות הקברים, או בשבתה על אהת מאבני המצבות ועיניה
שומטות ברוח אחרי זכובי השדה המוחבים אשר עפו וידאו וישתקשקו
בנפיהם בחדוה וצהלה ממעל לראשה.

אך

אך גם פחד המות לא פרש את צללי החשך על פניה, כי מהלך
ללאה ולמות? היא ידעה כי אביה מת ובדמיונה נתנה למת תאר איש
אשר איננו רעב ללחם לעולם; ועוד גם זאת, כי מראה הקברים לא י
לפחת בה רוח נכאה ולפרוש עליה ענן-תונה למסך, אחרי אשר ראו
בעיניה יום יום... לא, לא יד כל אלה פעלה ועשתה זאת, וגם יהוד
ברנע לא דברו נכוחה באמרם איש אל רעהו לאמר: הן הילדה הוא
„חטאת הכפרים“ היא, ועל כן תכסה צלמות את פניה וערו
תתולתם! אותות התלאה ותוי היגון אשר האריכו למעניתן על פניה, נחל
הורים תנה לה.

למן היום אשר הרתה מרים אמה האמללה ללת אותה, היה לנ
חלל בקרבה ויגון וכעס גרמו כעש וכרקב את עצמותיה, ובעת אשר כו
לחצה את העולל אל חזה ותחליץ לו שד, פלם מכאוב לבה לו נתיב
ארבות עיניה, וכפעם בפעם נזלו על הכריה הקטנה הזאת דמעות דג
אשר אם כי פקודת כל הדמעות גם עליהן תפקד וגם אחריתן להתיבש ולהחר
אבל עקבותיהן אשר תשארנה אחריהן, לא תסופנה לנצח. פני לאה הקט
נשאו עליהם עקבות הדמעות אשר התגלגלו עליהם בימים עברו מעיני א
כן! רק בימים עברו היו עיני מרים למקור מים, אבל מן היום א
החלה הילדה ללכת הלך וגדול, לא יספה עוד האלמנה העניה הוא
לבכות, יען כי עתה כבר לא עת לבכות היתה לה. מאז הנקר עד הער
היו ידיה מלאות עבודה אשר לא הרפתה עד בלעה רקה, ובלילה התנפל
על מטתה עיפה וינעה ורפת-כח ותאסר כחרצבות התרדמה. אמנם ג
ברנעים אשר לא אחזה השנה בשמרות עיניה ותהנה נכאים בקשי יום
המר והנמחר וברע גורלה, גם אז לא נגרה עינה דמע, יען כי כפע
בפעם מצאה נחם לנפשה בזאת אשר לא נמל עליה ועל בתה מאת הזנ
להשתהות לאגורת כסף וכבר לחם, וגם לא תתעטפנה שתיהן ברעב
בתי שלמה ובריאת-אולם, יהי שם ה' מברך! — בדברים האלה חתמו
תמיד את המון מהשבותיה ושטף מורשי לבבה.

מרים למשפחת אבן-זהב, אלמנת שומר בית הקברות בעיר ברנע
אשר גרה כל הימים במעון הצר שנתן לה מאת עדת בני ישראל בתו
פרס אלמנותה באחת מפנות הצר המות, וביד תרוצים וזעת אפים עמלו
להביא

להביא טרף לביתה ותהי תופרת גם כבסת לתושבי העיר — האשה העלובה הזאת לא בכתה גם בשכנתה בלילה ערה בחדרה ותוד שנתת מעיניה, יען כי שלום לכתה, ומה היה לה עוד לעוק את פני גורלה?! כה חלפו הלכו להם ימים אין מספר. ללאה הקטנה כבר מלאו ארבע שנה, ובימי הקיץ השתעשעה מהבקר עד הערב על פני הכבר דוממת כאבן, פעם רקדה ותקפיץ כעופרת האילים מקבר אל קבר, פעם ישבה תחת צל הכתנות והשמלות אשר אהרי הכבס אותן מיד אמה למשעי, שטחה אותן על פני חבלים נטוים לפני השמש למען אשר תיבשנה.

אך באו ימי הגשמים, ועמהם גם לילות חשך וסגריר, לילות ענן וקור. היום מהר לרדת, והאשה העניה שבה כפעם בפעם מעבודתה הביתה בנמיות צללי ערב והלילה פרש ממות כנפיו על פני חלד, ולאה נאלצה לשבת שעות רבות בודדה וגלמודה בחדרה ולחכות לבאה. אפס כי במנוחה ושקט הלב יחלה לה, יען כי נפשה היתה יודעת מאד, כי סוף סוף יגיע לאזנה מן ההצר משק צעדים אשר לא היה מוזר לה מתמול שלשום, וכאשר נפתחה הדלת ומרים נראתה על המפתן והקרא בקול „לאה!“ מהרה הילדה לרוץ לקראתה ותחד בשמחה את פניה ותתנפל בזרועותיה הפתוחות. אחרי כן העלתה מרים גר בחדד ותשם אש בתנור ותבשל לה ולבתה מרק חם טוב למאכל ותאכלנה ותסעדה את לבבן.... ויהי היום, ובליל אחד בירח חשוון, ליל קץ ואפל, כאשר שבה מרים הביתה בשעה היעודה לה ותקרא כפעם בפעם בקול: „לאה!“, והנה לא יצאה הילדה לקראתה כדבר יום כיומו. בידיים רועדות הדליקה מרים גר, ותרא והנה החדר רק ועקבות בתה לא נודעו.

— לאה! — שאנה מרים שנית בקול אדיר וחזק.

אבל אין קול ואין עונה.

אימה חשכה נפלה על האשה העניה וקרסליה חשבו להמעד וכמעט נפלה תחתיה, אך עד ארגיעה שב רוחה אליה ותתעודד ותתאושש ותמדר ותכונן צעדיה אל בית שכנה שומר בית הקברות אשר לפנים היה עוזר לאישה במלאכתו, ועתה עמוסה המשרה הזאת על שכמו לברו.

— איה בתי? — צעקה מרים בשארית כח — אפוא בתי?

שומר בית הקברות ואשתו השתוממו מאד לעימע דברי מרים ויביטו עליה

עליה כעל מוכה בשגעון, ואהרי דומיה קמנה השיבו לה אמרים בקול
גבוך: מאין נוכל לדעת את מקום בתך?
— אבדה, אבדה לאה! — יללה האם בקול כר צורה וכחץ מקשת
עפה החוצה, ושומר בית הקברות ואשתו אחריה

ב.

אשת שומר הקברות הלכה להפש את הילדה בדרך העולה אל
העיר, ואישה יצא בעקבות האם האמללה, ואם כי לא נסתרו ממנו כל
השבילים והמשעולים הקטנים והצרים אשר לפתו ארחות דרכם בין טורי
הקברים, נבצרה ממנו בכל זאת להשיג את מרים. כצני כדח אשר ירו
בו חצי מות, כן רצה מרים בצואר לכל אשר נשאוה עיניה; פעם התנגפה
רגלה באבן נגף, פעם נכשלה באחד מנועי האלונים, ובכל זאת לא
עמדה אף רגע מרוץ כנחל שוטף, ובקול מרגזי לב ומחריד נפש צעקה
ותקרא מנהמת לבה בשם בתה. שומר הקברות ידע את כל מוצאי
זמבואי המקום הזה כאת כל פנות הדרו ורגשי הפחד אשר ימסוך מראה
הצר-מות באיש אשר לא הסכין לו, כמו זר נחשבו לו ורחוקים היו
מכליותיו; אך ברוצו עתה באישון לילה ואפלה על פני הקברים ואזניו
צללו להקולות המשוונים והמוזרים אשר התפרצו מבלי הרף מפי האלמנה
העניה, סמרו שערות בשרו ועורקיו נקפאו בקרבו ויהיו לאבן. באחרונה
הגיעו שניהם אל גדר עצים המכדיל בין חצר המות ובין נחל מים שזוטף
זוזרם בשאון והמולה עזה.

— הקיר נטוי והגדר דחוייה! — דובכו שפתי שומר בית הקברות
בדממה לנפשו, ובכל עזו חתר ויתאמץ לגרש מעל לוח לבו את שעפי
החשך שעלו עליו זה מעט.

אפס כי גורלה לא קפץ באה רחמיו ממנה גם בפעם הזאת ויאר
פניו אליה. בעת אשר רצו שניהם לארך הגדר וגרון מרים נחר מקרא
בשם בתה, והנה פתאום לפתע הקשיבה אזנם קול דממה דקה קורא
„אמי!“ עולה מעל פני אחד הקברים. הילדה רצת כל היום על פני הכר
על

עד כי בצקו תגליה מעמל המרוץ ונלאו כחותיה, וכאשר רד היום ויאת לילה, נמצאה בפנה מסתרת רחוקה ממעונם, ותשב על אחת מאבני המצבות ותרדם. כמשתוממת הביטה הילדה בפני אמה מחדשת לדעת למה זה לחצה אותה בכל עזה ואונה בזרועותיה, מדוע הבקה אותה בכל מאמצי כחה ותכם את פניה באלפי נשיקות וגם הרעיפה עליהם אנלי דמעות. מרים נשאה את הילדה על כפיה ותתנהל לאט לאט הביתה ושומר בית הקברות הלך אחריה בלב מלא רגשי שמחה וניל על כל נדחתו ותעלזנה כליותיו על היות אחרית טובה לדבר המקרה הזה. אבל בכל זאת הניע בראשו וידבר אל נפשו בקול דממה דקה:

— בעיני לא היה לפלא לו גם נמצאה הילדה מתה או כי לא נודעו עקבותיה לנצח, הן הסות הגדול עומד מחדש מאחר כתלנו, ולפי דברת רבים וכן שלמים כבר תקע לו את יתרו בין התוגרמים....

אך מרים לא שמעה את הדברים המוזרים האלה. היא הביאה את הילדה החדרה ותשכיבנה בערשה ותשב אצלה וברב חן ונעם העבירה את ידה בין מחלפות ראשה ותעתר לה עתרת נשיקות אין ספורות. כמעט נפלה בזרועות השנה, באה מרים ביתה שומר המברות ותקרב לו ולאשתו אלפי תודות וברכות, וכארה הנשים המטירה על ראשם בשפת יתר וברב ענין מטרות תהלה ותפארת. אחרי כן שבה אל מעונה, וכל חרדי לבה נמלאו רחשי-תודה לאל המושעות ונפשה השתפכה אליו הפעם לא בחיק דמעות, כי אם בחיק אנהות שוברות חצי גוף אשר התפרצו ממעמקי לבבה בנשאה עיניה למרום.

שנתה נרדה מעיניה בלילה ההוא, ועל כן ישבה על יד הערש הקמנה ולא נרעה את עינה מבתה הישנה, אך אי-שמים! מה זאת לפתע נהיתה? עוד הפעם נקפאו דמי האלמנה העניה בקרבה ויפג לבה ופניה נהפכו לירקון. פני הילדה אשר לבנת-מות רחפה עליהם תמיד, כסו עתה באדם מוזר ומשונה, בכבודות ובעמל רב השאף רוח, ידיה ורגליה קרות כרגבי-כפור, וראשה כמו גחלים ילהט.

— לאה! — צעקה האם — החולה את? עני נא אותי יונתי!

לצלצל הקול הנודע לה הזה, פקחה הילדה את עיניה אשר לא היו כעת חסרות-ננה ככל הימים, כי אם הפיצו ברוק אש תפת חדשה מקרוב באת.

ט

— קר לי עד מאד! — דובבו שפתי הילדה בכבודות, ותעצם עוד הפעם את עיניה וכידים רועדות תפשה בשמיכה ותכס בה את פניה. — חייה לשאול הניעו!... — חשבה מרים בלבה, והרעיון הזה התחזק בקרבה מרנע לרנע וכמעט שם מחנק לנפשה עד כי ישבה כרנעים אחדים על מקומה כנטועה במסמרים מבלי נע יד או רגל. אך עד ארגיעה החליפה כח ותמהר ותפשט מעל שכמה את מטפחתה שכבר בלתה מזקן ותוציא ממלתחתה את בגד השבת אשר לה ובשניהם כסתה את הילדה מבלי הבט כי גם בכשרה נגע הקר בעצם עזו ויפרפרנה ויפצפצנה ושניה דא לדא נקשן. עוד הפעם כוננה מרים אשוריה אל בית שכנה ותדפוק על כפות המנעול ותחפוץ לבקש אותו ולחלות את פניו כי ילך אתה אל ביתה ויראה מה זאת קרה לבתה, יען כי עוד משרה שניה היתה עמוסה על שכם שומר הקברות אשר לעדת היהודים בכרנע, והיא: משרת שומר החולים והופך את משכבם על ערש דותם. ויהי כי החולה אשר לא השיגה ידו לשאול בעצת רופא, החולה ההוא בקש לו עזר משומר הקברות למצער. אך לאסונה לא נמצא האיש בביתו, כי שם פעמיו אל העיר לאמר שמה זמרות בן ישי למראשותי העשיר משה לבית עמק-שושנים אשר זה מעט יצאה נשמתו, ועל כן הלכה רק אשתו לבדה לבית מרים.

— אך מחלת הקדחת אחזה בערף הילדה! — נחמה האשה את מרים מינונה — כי צנים פנעוה. המחלה הזאת לא תצרוך כל אסון בכנפיה ועוד מעט ועקבותיה לא תודענה; הביטי נא וראי כי אחרי הקר יפשוט חם גדול על כל בדי עורה.

ואמנם כמובע בנהרי נחלי אש היה גו הילדה כרנע, ותמהר אמה ותסר מעליה את המכסה. שתי הנשים החישו לבשל בעדה פרחי-עשב נחים וטובים לבריאות, אך החולה לא יכלה לבלע אף נטף אחד. בעצלתים ובכבודות סבב הלילה הנורא ההוא את מהלכו, וכשנות אלף נרמה בעיני מרים....

כעלות השחר שב שומר הקברות לביתו, ובגשתו אל מטת הילדה הניע בראשו כמתיאש מכל תקוה, וכראות מרים את תנועתו זאת, החלה לספוק בכפיה ואנהות מהו ית-נפש התפרצו ממעמקי לבבה. שומר הקברות

הקברות נד עד מאד לשבר האלמנה האמללה הזאת וכאבו נעבר למראה
אסונה, ויקרא אליה באחרונה בקול כחולה :
— אין כל אסון בדבר ! דומי לה' והתהוללי לו, והוא ישלח לכתך
את עזרתו מקדש ויסעדנה.

— הגידה נא לי קשט אמרי אמת — חננה מרים קולה — ואל תכהר
את דעתך ממני. אמור נא לי כרנע: התקום בתי מחליה זה, אם לא ?
הלא אם כה ואם כה תאמר, אקראה לרופא כי יבא הלום.
שומר הקברות לחץ את כתפיו, כאיש בא במנוכה.

— זה כשמונת ימים אשר נסע הרופא לעיר צלמונה הקרובה אלינו.
אך לו גם היה הפעם בעירנו, גם אז רק לשוא עמל לנהות ממנה מזור
ולחשיבה לאיתנה, יען כי כל רופא חולים וכל צרי נלעד
לא יעצרו כה לרפא את הי לדה הזאת.

— אם כן, הלא מות תמות כרנע! — קראה מרים בקול נמוך ודק,
וכנפשה חשה כי כחה יעזבנה ועוד מעט ותתמוטט ותפול תחתיה.

— הנני אומר — באר לה שומר הקברות את דבריו בכבדות וכשפה
רפה — כי כל רופא לא יעלה לה ארוכה ורפאות-תעלה; אפס כי אין
מעצור מאיש אלהים עושה נפלאות לתקים את הי לדה על רגליה כרנע
אחת. היום בשעה התשיעית יובל רבי משה לבית עמק-שושנים לקברות
ואין כל תפונה כי בהלוית מת זה יקח גם רב העיר חלק ויבא הלום.
לו שמעתיני, מרים! כי אז יעצתיך אפוא לחלות את פני הרב כי ישים
עין על כתך ויברכנה. רב עירנו איש קדוש וטהור הוא וגדל-עליליה,
תל כן יוכל היות כי לא תבצר ממנו בעצמו להושיע למחלתה, או כי
ייעץ לך עצה טובה וישרה כיד שכלו הכביר הטובה עליו מה לעשות לכתך.
ויצא שומר הקברות תחוצה לכרות קבר בעד האורח החדש, וגם
אשתו יצאה אחריו.

— באמת נמל עלי כעת לפנות מקום גם בעד מת שני — אמר אל
אשתו כנעצו את המערר באדמה.

-- התדמה כנפשך כי הי לדה...? — שאלתהו אשתו — מה אמללה
את, מרים! אלהים ישמרך! ...

— כן! -- ענה לה אשה — וגם לבי נהפך בקרבי וכעני המרמז
בראותי

בראותי את אסון האשה העלובה הזאת, אך אולת יד כל איש מהושי עת
כרב או במעט. אמר יאמרו כי עוד מעט, והמות הגדול יפרוץ בנבולנו
מחדש; נפשי יודעת מאד כי אלינו ישים היוצר את לבו לחמלה ויד
המות הנורא הזה לא תגע בנו לרעה, אבל כמו כן יודע אני נאמנה כי
יקח לו כפר נפשנו את הילדה, "חטאת הכפריים" אשר יעדנו לו
לקרבן עולה.

— אלי! אלי! — צעקה האשה בקול מר צורח — מה זה יפצה פיך
אישי? הבגלל זאת תרד לשחת נפש תמה וטהורה כזו?

שומר הקברות לחץ את כתפיו כמשתומם ויען ויאמר:
— היש את נפשך להתחסד הרבה יתר מרבותינו הקדושים? התאמרי
לעלות בצדקתך, בתמתך ובישרת לבכך גם על רבי ישראל איש הפלאות
השוכן כבוד בסדנורה, אשר אך מאתו היה הדבר הזה שומה ומפיו
הקדוש יצא?

האשה שמה מהסים למו פיה ותדום.

מתי יצא הדבר הזה מפי בעל הנפלאות, ומדוע כנו אפוא את
הילדה הזאת בשם "חטאת הכפריים"?

ג.

כשכט אלה וכשוד משדי, שטף ועבר בשנת האלף ושמונה מאות
ושלשים ואחת לספירת הנוצרים בכל הארצות הדבר הנורא שלא נודע
עד כה על פני חצות ומקץ הימים נקרא בשם "החולי-רע", וירחץ הליכיו
בדם אדם וירבו חללי חרבו ועצומים היו תרוגו אשר הפיל מדי עברו
מימינו ומשמאלו. מארץ הקדם בא ויטע לו את אהל אפרנו בירכתי
מערב וישם ערים רבות ויושביהן וירגו ממלכות ויעל למעלה ראש את
מספר בתי הקברות. כמלאך בלהות ואכזרי נמה ידו על הערים המצערות
החרות הנקיון והטהרה אשר בעמק דלפוניה וכעמיר מאחרי הקוצר נפלו
בהן יום יום ממועני חרבו למאות ולאלפים, עד כי לא נמצאו ידים
לקבור את כל החללים. שקר כל רפאות-תעלה, הבל כל צרי, התבלעת
כל

כל תבונה ונסרחה כל הכמה להחליש את המחלה הזאת ולרופף את עמודיה; כל עמל נפש ויגיע כפים לגבר עליה חילים, עלה בתהו ויאבה. ויהי מוצא הדבר הזה, כי רבים נטו שכמם לסכול במנוחה ובשקט הלב וילכו לקראת גורלם אט ומעדנות, וללב רבים התננב יאוש נורא אשר כצפעוני הפריש בבתי נפשם ויגרם ויפצה את עצמותיהם.

ואלהים השקיף על כל זאת ממרום קדשו, ראה מחביון שפירי רקיע בענות נפש עבריו—ולא התבונן; ידע את שברם ופידם—ולא שלח להם ישע ועזרת בצר! רבים וכן שלמים פרשו אליו כפיהם לעזרה, והוא הסתיר פניו מהם ולא שמע אל קול תפלתם....
מדוע אפוא עשה כן? ולמה?...

הלא לפני אלהיהם שפכו לבם ויבקשו את תשועתו? הלא לאלהי אבותם, אל כביר ונאור, אל ארך אפים ורב חסד ואמת התפללו? האומנם סכך בענן לו מעבור כל תפלה ויאטם את אזנו כפתן חרש משמוע לקול שועתם, או כי קצרה ידו מפרדות ואין בו כח להציל? מדוע אהזת אש חרונו בכל נאות עם סגולתו אשר בחר בו מכל העמים ותלהטם עד היסוד? מדוע הסיע כעין רחמיו גם מאת האנשים הישרים והטובים בלבבותם ולא קם לעזרם ולהיות עליהם סתרה?

נבקה רוח האמללים בתוכם בהגתם בתגיונותיהם אלה, לבם התחמין בקרבם, כליותיהם השתוננו וכינתם החלה להסתתר, הן רק עולם אחד ראו האנשים האלה לפנייהם—עולם האמונה, והנה היא גם היא השלטה את נפשם במשאות שוא ומדוחים.... נורא הרעיון הזה ומי יכילנו?!
והנה רעיון חדש פשט על בתי נפשם—רעיון אכזרי ומרגיז-לב, אך בעת ההיא צרר בכנפיו גם נטפי-נחם להנענים והנדכאים. הן צוד ישראל גם אל נקמות היה כל הימים, הלא זה דרכו מאז מעולם ליסר על אחת שבע וללכת את הפושע בקרי בעד כל שמין עון ופשע! ואם לא יפליא הפעם בין צדיק לרשע, בין נוצר ארחות-תם לאיש חמסים, ועל כלם כאחד תעבור כעת כוס זעמו וימתח מדת גזר דין קשה על הטובים והרעים יחדו, מי יודע אם לא אות נאמן היא, כי עלה עשן באפו על כי רבו עושי רשעה ומתי בליעל והצדיקים לא שמו אל לב להועיד אותם למשפטם וליסרם על כל חטאתיהם למען כפר בזה את פני היושבי בשמים

בשמים, ועל כן גם המה עונם ישאו וחמם החוטאים על קדקדם ירד?! — נבער נא את הרע מקרבנו, נטהר ונתקדש מטומאתנו! — שוע מנהמת לבו העם האמלל, המחלל והמדוכא, הנרעש והנפחד, הה'לך בחשך ואין ננה לו — נתפש אחרי החוטאים והפושעים וניסרם כזכותם וברע מעלליהם, ובזאת נשיב מעלינו את חרון אף ה' ונעתר לנו, ושב ורפא לנו.

ויחל העב להתקדש.... ביום בקר לא עבות הוכנה לשכת-שופטים מזקני עם ישראל, לשכה נוראה ואיומה אשר במחשך חקרה ותדרוש ותתחקה על שרשי רגלי הפושעים, במחשך דנה דיניה ובכסתרים ענשתם ותיסרם מוסר אכזרי קשה כשואל, והחוטא אשר נלכד פעם ברשתה, לא מצא עוד די און בו למלט נפשו מתרב היונה אשר עופפה על פניו. בעלת אלפי עינים וידיים היתה לשכת שיפטים זו, וככל זאת היתה נסתרה מעין רואי וערפל התולתה. השופטים האלה חגרו שארית כהם ויעטו כמעיל קנאה לנקום נקמת אלהי הצבאות, ואמנם הגיעה בעת ההיא שעת שלומים לכבדי-עון ולאנשי-בליעל אין כספר, אשר ערמתם ועברת זדון תרמיתם עמדו להם להסתר מעיני הממשלה ומטה זעמה לא השיגם. אבל כמה נפשות חפות מפשע נספו בידי האנשים הבורעים האלה בלי משפט, וכמה נהרי נחלי דם אנשים נקיים שפכו מידיהם בראש כל חצות! בימי החשך ההם נקרו ויאתיו מעשים נוראים ותועבות איומות אשר אף לזכר אחת מהן ימס כל לב ויהי למים וכל נפש תחרד בעלה נדף, ואם אמרתי אתארנה כמו עלי גליון, חוג יחג עמי בידי וינוע כשכור....

אפס כי גם אחרי כל זאת, נבר הדכר חילים מיום ליום וירעש ויתגעש בעברה וזעם ויך בעם מכה רבה עד מאד, עד כי באחרונה נלאו גם הרופאים האחדים אשר בעיר ותרפינה ידיהם ויואשו מכל ישע ופדות ותבא חכמה בלבם להבין ולהשכיל כי אף להקל את המחלה נדחת תשיח מידם, ומה גם כי למשאות אותה משרשיה....

או אז התפלצו עמודי לשכת השופטים ותפול למשואות ויחדל האדם לשלוט באדם לרע לו. האסון הנורא אשר התחזק בכל עזו ותקפו מיום ליום, המית בקרבם כל רגש אמץ ועז וימוגגם תושיה, לכב כל אנש

אגוש נטם, רפו כל ידיים, פקו כל ברכים, הלחלה בכל מתנים ופני כלם קבצו פארור. גם לשפוך את מרי שיחם לפני אל שוכן מעונה, כבר לא הרהיבו בנפשם עז, ועל כן נמרו אמר להתחנן לו ולהתפלל על נפשם על ידי שליח, על ידי מליץ אהר מני אלף.

מליץ כזה מצאו בהרבי מסדנורה, עיר מצערה במדינת בקבינה. זה זמן כביר אשר החלו להלל בשערים את האיש הזה ולספר מעוזו טופתיו ונפלאותיו אשר יעשה חדשים לבקרים קבל-עם, ועל כן היה נערץ ונקדש בעיני ההמון ויקראו לו בשם „בעל הנפלאות“. אין כל שפק—כן הרצו האנשים האלה משפט — כי הוא אך הוא יוכל להחיש לישועתנו ולרוחתנו ולקרוע את רע נור דיננו אם בצקון לחשו לפני רוכב ערבות, או כי הוא כמו פיו יאמר למלאך המשחית בעם רב: „עתה הרף ירך! ותעצר המנפה“. הדברים האלה מצאו להם מסלות בלב רבים וכן שלמים אשר האמינו בתומתם ובאולתם אמן בשמועה שהיו מעבירים בעם, כי מהלצי הרבי מסדנורה יצא לקץ הימין משיח בן דוד וכי על כף ידו הימנית חקוקה ומפותחה מיום נחו מבטן תמונת גור אריה אשר תתן עדותה, כי הגהו חטר מגזע ישי ונצר משרשיו וכי לגדולות ונצורות נוצר. ויתפרקו כל העם את נומי הזהב אשר באזניתם ויתנצלו את עדים וחליתם ויצברו כסף חמרים חמרים, וגם העניים והאביונים נשא אותם לבם להרים איש איש תרומה למעשה הצדקה הזה, וכל הכבודה הרבה הזאת הובלה לבית הרבי ויחלו את פניו כי יעתיר בעדם אל אלהים כי ימתיק את הדינין וכפר להם.

בסכר פנים יפות קדם הרבי את פני נושאי המנחה ויבטיח את העם להופיע אליהם כמלאך מושיע בצר להם ולחלצם ממצוקותם. — אתם כלכם עשיתם את הרע בעיני ה' — קרא הרבי אליהם — אתם כלכם העמקתם שחתם את דרככם על הארץ, ולכן רובץ על כלכם תובה קדושה להתקדש ולהתחטא מעונותיכם ולכפר את פני האלהים וירצכם. ויקרא הרבי צום שלשים יום, וכל העם קבלו עליהם את דברי הצומות וזעקתם ככל משפטם והקוּתם; לחם לא אכלו ומים לא שתו ולא טעמו מאומה ויתאכזרו אל נפשם באכזריות נמרצה ויענוה עד מאד, כי נפל פחד הדבר על כל איש ואיש. לא יאמן כי יספר — אם כי הדבר הזה

הזה על אדני האמת הטבע — כי במשך ירח תמים בא אכל אל פי תמוך היהודים רק פעם אחת בשני ימים .

ויהי מוצא הדבר הזה, כי בין האנשים דלי הכשר ורעי המראה, רפי הכח וחמרי האונים, צד הדבר ציד עוד ביתר שאת וביתר עז. ויהי כאשר ירא הרבי לנפשו פן יתנוהו בני ההמון למשענת קנה רצוץ וינזרו ממנו, ויצר לו כי יעלה גז כבשיו בתהו ויאבד, התחכם ויחבל מזמה אחרת .

— ידעתי גם ידעתי — שנה בעל המופת את מעמו ויאמר — כי יש חפץ לאלהים בפרות וברבות עלי-אדמות כספר המאמינים בו ומכבדי שמו, ועל כן אפוא עצתי לכם אמונה כי כל עדה ועדה תבחר מקרבה בחורים ובתולות ותקשרם ותחברם יחד במעדנות ברית הנשואין ותוכלם אל תחת האפריון על פני ככר חצר הסות, ובדבר הזה אשר יעלה לרצון לפני אדון-כל, נכפר את פניו ויסלח לנו וינחם על הרעה אשר דבר עלינו .

שוונת היו תוצאות העצה הזאת אשר לא אהרה לצאת לפעולה אדם. בערים אחדות עוד הועילה להיות תושביהן, כי בהאסף העם המזנים המזנים אל כתי הקברות ואחרי כן אל המשתה אשר נעשה לכבוד חג התנונת ואיש את רעהו ילחצון וידחקון ובצד ובכתף יהדפו ועד אפס מקום יגיעו, נתן בדבר הזה להדבר עז ותעצמות לעמות אל השלל ככל אות נפשו, לעשות שמות בעם ולאכל את נאות יעקב בכל פה; ובמקומות אחרים לא הסבה העצה הנפתלה הזאת כל גזק וגם כל פרי לא שותה לה, באשר כי גם בלעדה כבר החל שמה המות הגדול ללכת הלך ודל מיזם ליום, עד כי עד מהרה נכחד כלה מן הארץ ויהי כלא היה .

עוזו המופת הזה נשאר חרות על לוח לב המון העם לימים כבירים, ועל כן הנה בכא שנת 1848, שנת ששון ושמחה לכל בני איירפא על הרוח הצחה והבהיר, על הרוח הנעלה והנאור אשרי החל לנשב בארץ מכל עבר ופנה, ועמה יהד התפרץ מחדש המות הגדול מסבכו ומערכות מזרח עלה כסופה ויגע בקצוי תבל ומלואה, — אז לא אתרו היהודים הנפחדים והנמוגים בענים לבקש עוד הפעם עזר וישע בצר להם מעצת בעל הנפלאות, וכבימים עברו החל להשמע בכל

עיר

עיר ועיר קול התן וקול כלה, קול מצהלות התנים ממשתה נניתם עולה מעל פני בתי הקברות אשר לבני ישראל....

כדבר הזה נקרה ויאת גם בעיר ברנע. עני האמללים אשר בהרה בהם עדת בני ישראל בעיר הזאת לתת להם מאוצר הקהל כשקלים אתדים ככף גדה ולהביאם יחד במסרת ברית הנישואין בין גלי הקברים החדשים, כבלי שים לב בתחלה אם יהנה לכם רגשי נטיה ואהבה האחד אל השני, — היו: העלם נתן למשפחת אבן זהב והעלמה מרים לבית הר השלום, יתומה עניה אשר היתה שפחה בבית ראש הקהלה. בעמדם שניהם תחת החופה, היתה הפעם הראשונה אשר ראו זה את זה פנים אל פנים בימי חלדם.

אפס כי הדבק הזה אשר יצא לפעולת אדם פתאום לפתע באופן גורא ומבהיל ומטרתו היתה דרושה להפיץ מעציב-לב ומחריד נפש, נהפך ברבות הימים לברית שלום וידידות, אהבה ורעות, אשר הציצה ציץ ותגמול פרחים יפים מרהיבים עין, כי לאט לאט התגנבה האהבה אל הדרי לבכם ותשפוך את רוהה עליהם ותעשם לבשר אחר.

ובכן חי נתן את מרים אשתו היא שלוחה והשקט וישמחו בחלקם ובנהלת שפרה עליהם, ושמתם עוד גדלה עשרת מונים כאשר חנן אותם היוצר בשני ילדים יפי-תאר ונחמדים למראה. אמנם לדאבון לבכם לא ארכו ימי שלוחם, מנוחת לבם גזה חיש ותהלוך ויקדמום ימי עוני! כי בשנת 1859 קפץ המות פתאום לפתע את שני ילדיהם זה אחר זה, והאסון הנורא הזה דכא לעפר נפשים וימסוך נטפי רעל בכוס חיתם. אפס כי ראה אלהים בענים ויחמול עליהם ויתן להם שלומים לאבדתם: כי לתקופת הימים בירח האביב, והנה מרים הרה ללדת.

אך כמעט באו ימי הקיץ, והנה עמהם יחד התפרץ עוד הפעם סמחבאו מארץ הקדם, "המות הגדול", שבט אלה ומטה זעמו הנורא, ויחל מחדש לחבל הכל נמרץ ולהשחית בעברה נוראה ובחימה שפוכה את בני ישראל האמללים הנפוצים בהערים אשר על פני הכבר, לחתוף כחתף אבות על בנים, לגזור על ימין ועל שמאל, ולהכות חרם איש על אחיו, כתות לא יחמול.

על בתי היהודים תושבי עיר ברנע, פסח המות ולא נגע בהם לרעה.

רק

[אמפת ספורים] 2

דק אחד מאנשי העיר הזאת נפל שדוד לרגלי, הדבר והוא: נתן שומר הקברית. אף עט כל סיפר מדור ילא לתאר כמו את צרת נפש האלמנה ופצעי לבבה בהמצאה אהרי מות אישה בלי משען ומשענה בחיים, באין תומך בידה ומחזיק בימינה ובהיותה לרגלי הריונה רפת-כח וחסרת-אונים מכלתי יכלת בידה למצוא בעצמה מוצא ללחם צר ומים לחץ. אבל עדת ישרון צהלה ושמחה וכליותיה עלו לראות כי נשא הדבר הנורא את פניה ולא עולל לה את אשר עולל בקצפו ליתר קהלות היהודים כפולין. וכאשר בא הקץ להחולי-רע וכעוף התעופף גם מעל הערים האחרות, אז חשו יהודי ברנע ולא התמהמהו ויבחרו מקרבם צירים אחדים להביא את דבר הבשורה הזאת רצוף בתועפות כסף ותשורות יקרות לכד תודות מאליפות וברכות מרכבות נובעות מקרב לב עמק אל בן בעל הנפלאות אשר בסדנורה, אשר ירש את ממשלת אביו וישב על כסאו אחריו. ויאל הרבי לקבל ברצון את המנחה מידי הצירים ויט און קשבת אל הרנה והתפלה אשר הטיפו באזניו, וכאשר שמע מפייהם כי רק מקרה-מות אחד קרה בעיר ברנע, קרא אליהם לאמר:

— אתם כלכם עשיתם הישרה בעיני אלהים, ועל כן הנה בפרוץ לפני עשתי עשרה שנה הדבר בארץ, נהפך לב היוצר בקרבו ויחד נכמדו נחומיו אליכם, וכמעט מלאתם אחרי דבריו באמונה ותמהו להקריב לו קרבן לכפר על הטאתיכם, נטה ידו על המות וישמידו כליל מקרבכם, מבלי השאיר לו כל שריד ופליט בארץ. אפס כי הנפשות אשר בחרתם בהן לקחתן לעולת החטאת, לא לרצון היו לו כי אם לזרא ולמרת רוח, ולכן קפד בתהלה באורג את פתיל הית צאצאיהן, ואהרי כן הצעיד לירכתי-בור אבי הילדים ומחוללם ויעשם לכפרת פשעי כל בני העדה למקטנם ועד גדולם; והיה אם עוד יוסיף לראות זרע וילד שלישי תלד לו אשתו, אז יהיה גם אותו היוצר כשנים אחרות, אך למען אשר יהיה אף הוא בקרב הימים להטאת הכפורים על עונות כל אנשי ברנע, על כל פשעיהם ועל פשעי זרעיהם אהריהם לדורותם.

כמשפט הזה גזר הרבי ברוח קדשו, יען כי נפשו היתה יודעת מאד, כי יד מרים אשת שומר הקברות אינה משגת להרים לו מנהה גדולה או קטנה. והי כאשר שבו הצירים הביתה, והנה מוצא פי הרבי

הרבי עשה לו עד ארניעה כנפים בכל בתי העיר ; גם לאזני מדים לא אחר לבא , ולשמעו פרץ זרם דמעות מארובות עיניה ויהי לנחל שזמף על שושני להייה . אך ימי בכיה ואבלה לא ארכו , יען כי נטל עליה להקדיש את כל עתותיה למלאכת עבודה , למען אשר לא תתם היא ובתה לנע ברעב בראש הצות .

כן נגזו ועברו כשנים אחדות , והנה הסתיו , הסתיו הנורא של שנת 1863 , בא , בא ! מקרים בלתי טהורים נקרו ויאתיו בנלנל עולם אייראפא ושמיה התקדרו בעבים כבדים מבשריכ ריב , ותעבור השמועה האיומה במלא רחב הארץ , כי מחלצי הריב הזה יצא פעם שלישית המות הגדול לפרוץ פרץ ולעשות שמות בעמים , בשגם כי זה דרכו משכבר הימים להיות חבר לכל משוחית ולארח לחברה את כל מלחמה המתפרצת בתבל ארצה .

הנה זאת היא הנסכה אשר הניאה את לב שומר הקברות מהאמין כי הילדה לאה , חטאת הכפורים , עוד תוכל לרדת מעל ערש דותה ולהאריך ימים עלי אדמות .

ד .

משה לבית עמק-שושנים כבר בא אל בית עולמו . האיש הזה היה זקן ושבע-ימים אשר חי חיי בודד וכל הימים ישב גלמוד בסתר אהליו ולא היה לו כל דבר את הבריות . מעט מועיר היה מספר האנשים אשר נהרו אחרי מטתו לחצר המות וישפכו דמעות על גל קברו , ואלה אשר גמלו אתו את החסד האחרון הזה , שבו חיש קל איש איש לביתו , וגם הרב הישיש מהר לשים פעמיו הביתה . האלמנה העניה אשר עמדה כל העת מרחוק ועיניה כלו מיחל אל הרגע הזאת , נגשה אל הרב ותחל את פניו כי ישים עין על בתה . בהעלותה את בקשתה על דל שפתיה , לא הננה קולה ולא דברה תהנונים , אך מבטי עיויה וצלצל נאומיה הכילו בקרבם כח טמיר ונעלם אשר פעל פעולה עזת ונמרצה

ונמרצה על לב הזקן, למרות הפצו ורצונו. אך בכל זאת פכה על שתי הסעיפים אם ללכת או לחדול, ולא מדר להשלים את חפץ האלמנה, יען כי לא לענג ולמשיב נפש היה לו להביט נכח האשה הזאת זעומת היוצר, ואף כי לראות פנים אל פנים את בתה, הטאת הכפורים", אשר מי יודע אם לא תחשב לו זאת מאת האלהים לעון ולחטאת מרי?!...

אפס כי באחרונה נאות למלא את שאלת האלמנה וילך אתה לביתה. בבאו אל חדר מעונה, התיצב למראשותי החולה וישח את ראשו על פניה ויבט בה כרגעים אחדים, וכאשר הרים את ראשו, הפיצו פניו אימה ועננה הרת צלמות לקחה עמדתה עליהם. בלב מלא חרדת-מות חכתה האם למשפט הרב, אך הוא שם מהכוס למו פיו ויאלם דומיה ויכונן צעדיו המסדרונה.

— האם לא תחפוץ לאצול ברכה לבתי? — שאלתה האלמנה.
— דעי לך, אשה קשת-רוח! — ענה לה הרב בקול דממה — כי כל ברכה לא תעצור כה להביא מרפא בכנפיה להילדה הזאת. זאת ועוד אחרת... אנכי אין לי כל רשיון לרעיף עליה ברכות פי, והיה אם ברכתיה וחטאתי בזה כל הימים להיושבי בשמים.

בקול יליל התנפלה האם על הערש ובשארית כח הבקה בזרועותיה את הילדה אשר הרעידה הקדחת את כל יצורי נוח, כמו הפצה מרים להיות לבגן ולמחסה על בתה ולהציל את נפשה מיד כל בן תמותה אשר יערב את לבבו לגזול ולחטום אותה מידה, וגם מיד האלהים בעצמו.

— רבי, מדוע אפוא לא תועיל כל ברכה למחלת בתי? — שאלתה האלמנה בקול מר צורה מלא יאוש. הזקן העיף בה מבטי חשך, וירד את עיניו לארץ; עשתונותיו נבוכו ולא ידע נפשו.

— הלא לא נכחדה ממך — אמר אליה בקול הרד — הנסכה אשר הניעה ותמריץ את לבב בני עדתנו לחתך לאשה לאישך המנוח; הן ידע תדעי את הדבר אשר לרגלו בא המות ויקטף את בעלך מארץ החיים ואת תוצאות מותו לפרטיו, ובטח הלא גם שמעת להשמעות אנשים את הדברים אשר יצאו על אודותיך ועל אודות בתך מפי האיש הקדוש

הקדוש בעל הנפלאות אשר בסגוריה... ובעת... כעת... כעת...
הן ילך מחדש המות הגדול הולך וקרב אלינו וכבר יציץ מן החרקים...
האשה האמללה הבינה להגיגו ותדע אל מה ירמזון מליו. קול
נורא ואיום, קול עברה מהול בעצב מדכא נפש אשר לא יתאר כאמר
ודברים. התפרץ מעמקי לבבה, ובעינים נוצצות ככרקים, בפנים בווערים
כלפידי אש נסונה לאט לאט אהור מערש בתה ותתיצב לנוכח הרב,
ובהביטה ישר אל פניו, קראה אליו בקול מבהיל עד מאד:

— שקר אתה דובר, רבי! רמיה יהנה חכך, בתי לא תרד לשהת!...
אלהים לא יסלף דין ולא יעשה עול במשפט, כי אל ארך אפים הוא
זרב חסד ואמת, — ואתה, אתה וכל בני עדתך הנלוים עליך, נעורים
ורקים הנכם כלכם מכל המדות הנשגבות והנעלות האלה! הלא כצדיקים
אתם בעיניכם, ובכל זאת תחפצו כי ילדה חפה מפשע, ילדה זכה
וטהורה תעלה לקרבן לכפר על חטאתיכם ועונותיכם... הן בשם
אנשי חסד ואמת תתימרו כל הימים ובו תדגלו, ולמה אפוא יש לכם
חפץ במות עצמכם ובשרכם?... הלא חכמים ונבונים אתם בעיניכם,
ואיככה אפוא הנכם מאמינים אמונת אמן כי אלהי ישראל, אל הרחמים
זהסליחות, אל טוב ומטיב ורודף צדק, יביא כליון הרוץ על פרה נחמד
זה על לא המם בכפו?...

בדברה נהפכו פניה לירקון ובשצף קצף שלהה את ידה למרוט
ולנו את שער ראשה; עיניה חשכו בארובותיהן, כחותיה עזכות
ותתמוטט ותפול על הארץ ותתעלף.

— ירא אלהים וישפוט את מי משנינו הצדק! — דובבו שפתי
הרב לנפשו, ויפן את שכמו ויצא מן החדר.

ה.

יום ולילה אחד חלפו הלכו להם, ויראה, כי עוד מעט ומאת
אלהים יצא משפט הילדה אם לחסד או לשכט. מצב החולה אשר
יורד פלאים משעה לשעה, הוכיח לעין כל, כי חרץ היוצר כשפטה

כפי העתידות אשר חש לה הרב וכאשר נבא בעל הנפלאות מראש
וכאשר האמינו בני ההמון ההשכים והבוערים בעם. ביום השני,
כמעט הבקיע בעד החלון קו אור בקר עבות לבא אל החדר והאש
אשר במנורה החלה להכבות מרוח קר הסתיו הנושב בה, — והנה
גם נר היי הילדה החלה להדעך לאט לאט כנר אשר בחדר מרוח
המות הקר אשר כבר השליך קרחו בכל יצורי גוה ויכונן צעדי אונו
לגשת אליה ולהקריבה לשהת.

האם לא יספה עוד לבכות.

כן! האם לא יספה עוד לבכות. מקור דמעותיה אשר הקל
עליה כפעם בפעם את על הצרות והמצוקות אשר השתרנו עלו על
צוארה ותמצא בו תנחמות לנפשה הנונה, יבש נדף כעת. האיש אשר
התחולל עליו אסון נורא ואיום, אסון חודר ובוקע עד עמקי של
לב וקרב, אסון אשר ירציץ ויפוצץ הנויה גם הנפש, האיש שהוא לא
ימצא די און בו להוריד אף אנל דמע אחד. בעינים יבשות שקועות
למעצבה בחוריהן, ישבה לפני ערש בתה, ורק לרנעים, כאשר אחזת
הקדחת בערף הילדה וירעד את עצמותיה, התפרצה אנהה קלה
מעמקי לבבה.

כה נגזו ועברו להן שעות אחדות. כאשר האיר הבקר ומלכת
היום הציצה לרנעים מבין חרכי העננים הכבדים אשר נערמו עליה
למסך— והנה מכל פנות העיר נהרו המזונים המזונים אל בית מרים,
וימלא החדר מפה לפה ויעל מספר הנשים על האנשים. נקל הוא
להאמין, כי בין הבאים נמצאו גם אלה אשר מטרת באם הלום היתה
לנוד לשבר האלמנה העניה, להשתתף בצרתה ולקחת חבל בעניה
ומרודה, אך כרבם נדחפו אל הבית כמו בחזקת כח נעלם, כח יליד
רנשות מוזרים ומשונים שגולדו בכתי נפשם, רנשי השתתפות בצרת
נפש האלמנה ובתה עולים כלולים ברנשי השמחה לאיד זולתם וברנשי
אהבה עצמית.

כנואשת היתה מרים בשעות האלה, ובמבטי בוז וקלסה ודוממת
כאבן הביטה על הבון האנשים אשר יצאו ויבאו אל הבית הליפות,
עד כי לא הדלה הדלת מסכב על צירה. אך פעם קמה ממקומה
ותצעק

ותצעק בקול פרוע: צאו, צאו מן הבית! עוד מרם הגיעה העת אשר תחכו
לה בכליזן עינים! עוד זמן כביר תצפו בצפיתכם לראות בביתי
את ההזיון אשר תשאו אליו נפשכם! בתי עוד לא תמה לנוע...
הנאמפים לא ענו אותה דבר, כי אם מהרו איש איש לעזוב את
הבית ולצאת החוצה....

אחרי ארוחת הצהרים התיצבה לפני שער הצר המות מרכבה
מרקדה, מרכבת ראש העדה, ואשה זקנה לימים כפופת הקומה יצאה
ממנה נשענת על זרועות הרכב, ובהיותה רפת-ידיים וממת רגלים
ומוסדי שלומה רופפו ולא עצרה כח להתנהל על הארץ אף לאטי,
נשאה הביתה על כפיים. האשה הזאת, רחל לבית הר הזותב שמה,
היתה אלמנת אחד מראשי עדת בני ישראל לפנים ואם ראש הקהל
בימים האלה, וכל אנשי העיר קראו לה תמיד בשם „אמנו הזקנה“,
ועקב זך שכלה ורחב בינתה, מוב לכה והסדה ורב צדקותיה, פורו
לה תהלה וכבוד מלא חפנים ושמה היה מרוסם ונעלה בפי כל
הבריות. בימים עברו עבדה מרים בביתה עבודת שפחה והזקנה
אהבה אותה כל הימים עד מאד, ועל כן באה כעת בעצמה לראות
את שלום בתה ולא המתה און קשבת לדברי בני ביתה אשר הכבירו
עליה במלין ויפצרו בה כי תשים לב לרפיון כחה ולמצב שלומה כי ברע
הוא ולא תפיק הפעם את מאוויי לבה.

כאשר הביאו את רחל הביתה הושיבוה על כסא עץ סמול פני
מרים, אשר לא שנתה את מעטה הראשון למראה הזקנה ופניה עוד
הוסיפו להפיץ קרת-רוח ויאוש ומכטי-אפל כבתחלה; אך עד ארגיעת
גנה אור בעיניה.

— אמי! — צעקה במר נפשה ותתנפל לרגלי הזקנה — אמי! ישלם
לך בעל הגמלות כמשכרתך וכפעל ירך — עוד מרם כלתה לדבר, ותנת
נחבא קול מליה ותאנק דום, כי פתאום לפתע נפתח מקור דמעותיה
ושני יבלי מים פרצו הק על להייה. עתה כבר יכלה לבכות כבראשונה.
הזקנה העבירה בנחת את ידיה הרועדות על פני האם האמללה,
ותאמר אליה:

— אל תדברי דבר... ידעתי את שברך הגדול מני ים, ואסונך

לא

לא נכחד ממני, כי לשמע און שבעתיו מפי רבים וכן שלמים. אל תוציאי אף הגה מפיך! שמעי נא לדברי, הסכיתי ושמעי בכנוחת הלב את אשר אמר אליך....

בדברה את הדברים האלה, לא יכלה גם הזקנה להתאפק ותתן את קולה בבכי, ודמעות כמים נגרו על פניה אשר הדרת השיבה חופפת עליהם וחורת-מות עליהם תלין, ותוסף לדבר:

— חי נפשי כי לא אדע מלים אבחר.... הלא רק אשה זקנה אני, רגלי כבר ממו ולא תעצורנה כח לשאת את גוי.... גם ראשי עלי

כברמל וכנגלל לפני סופה ומעין רעיונותי דלל והרב.... אך כאשר אהוזה לי, ישתרג עלינו עון גדול מנשוא אם נתן ביד המות לנר את

בתך כחרמו.... כן, עון גדול מנשוא! ועל כן אחשבה למשפט צדק, כי אין הפיץ לה' במות הילדה וגם להרבי בעל הנפלאות כסדגורה לא תהיה

זאת לרצון, אחרי כי אור אלהים זרוע על פניו ורוח קדשו חופפת עליו.... הזקנה נאלמה כרגעים אחדים דומיה ותנע בראשה, כמו חפצה

לנרש ממנו את הרעיון אשר התגנב אליו זה מעט. אחרי כן הוסיפה לדבר:

— כן!... רבות הגה נפלאותיו אשר יראה כל הימים קבל-עם.... רוח אלהים מדברת מתוך גרונו ומלתו על לשונו, ועל כן הגה כמעט

יצאו מפי מלים על אודותיך ועל דבר בתך, נמל עלינו להחזיק במעוז ולהאמין בהם.... התשמעי?... חובה קדושה רוב צת עלינו

לתת אמון בדבריו, מבלי שים לב אם נחפוץ בזה אם לא.... יען כי אם אך יסיתנו לבנו בשפק באמתת דבר אחד, אז נחל לאט לאט לפון

בכל ואמונתנו תחלש ותתרופף מיום ליום ותהיה כלא היתה.... הגה גם על כן אך על לא דבר היה אתמול הרב כמרה לחצי חרפותיך וישמע

את ריבות שפתיך וישבע קלון כמים.... — ה, אמי! לו ידעת....

— דומי!... — צעקה הזקנה בשארית כחה, כמו הרניזה כל מלה אשר הוציאה האלמנה מפיה את רוחה ונפשה ותדקור כמדקרות חצי

רעל את כליותה ולבבה — אל תדברי דבר, אל תתנצלי ואל תצטדקי, כי אך למחסור תחשב זאת לך. אלי, אלי! מי זה יערב אפוא את לבבו

לשת עליך חטאת!? הלא הילדה הזאת בתך היא! אלי, אלי, הלא גם אנכי

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2013-12-01 06:56 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uc1.b149735
Public Domain in the United States; Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

אנכי אם הנני! ... אך שמעיני נא: הרבי דבר דבר — וישוב! הפה שאמר — יוכל גם להתיר! ... התכניני? ... זמן רב הלאיתי וינעתי את מחי הרך ולזא מצאתי לפניך כל מוצא אחר לחלין את נפש בתך מן המצר. ... שמי פעמך אל העיר סדנורה, ושמה תבאי ביתה בעל הנפלאות ותעתירי לו בעד היי בתך. ....

— האעזוב את בתי בעת אשר תפרפר בין ההיים והמות? — שאנה מרים בכח ודמי עורקיה רתחו בקרבה כסיר נפוח.

— אנכי אדאג לכתך — הרניעה רחל את רוהה — ואל תעצבי לה. — גם אנכי לא אנרע את עיני ממנה וכאת פרי בטני אתמכנה זאסעדנה על ערש דותה — הוסיפה אשת שומר הקברות שכנתה על דברי הזקנה.

— האומנם אין כל דרך אחרת לפני? — שאלה האם האמללח. — אין כל עצה ותחבולה בלעדה! — השיבה הזקנה בקול אדיר והוק; אך עד ארניעה השפילה קולה ותוסף לדבר: זאת היא, למצער, עצת כל אלה הנחלים על שברך. הה, רק לפני היוצר נגלו כל תעלמות והוא אך הוא לבדו יודע את האמת המהורה! ... מרים, מרים, לו ידעת מה רבו מחשבותי והגיונותי על אודותיך ועל אודות בתך, ומה מאד הראיבו את נפשי וימחצו את לבבי! שמונים שנה הייתי עלי-אדמות ועד העת הזאת לא הטלתי אף רנע כל שפק בהליכות שדי ועלילותיו ודבריו על ידי עבדיו הנביאים, וזנה כעת היא הפעם הראשונה אשר התננבה אל בתי נפשי השאלה: האם לזאת משפט אמת וצדק יקרא? כהתימה את דבריה אלה, הרימה הזקנה עוד הפעם את ראשה בנאון ותרם גם את קולה כקול מושל ותאמר לאמר:

— מרים! הוזה עזה מוטלת עליך לנסוע לסדנורה. מחר כעלות השחר יסע שמעון העגלון בחברת שתי נשים לעיר משערנאוויץ, ואותך ינתג גם יביא אל העיר סדנורה. 'אנכי אשלם לו משכרתו בעד המקום אשר יפנה לך במרכבתו, והוא לך גם כסף למאכל ולמשתה בדרך. אחרי שלשת ימים כבר תהיה לאל ירך לשוב הביתה, וממוך לבי בטוח כי בבאך תמצאי את בתך שלמה ובריאת-אולם. מרים, הנאותה את לדברי? הן בחיק הדבר הזה יוטל נורל מנחת כל העדה ושלומה, ואם

כי

כי כשאת לעצמך לא תדאגי למנוחת העדה ולא תעצבי לה, אבל זכרי ושימי אל לבך כי גם היי בתך תלויים בזה... הנאותה את, מרים?... מלהמה נוראה יוקדת כאש תפת התלקחה במשכיות לב האשה האמללה. אפס כאשר יאחו האיש אשר שזפתהו שבלת גם במאכלת חדה למען אשר לא יצלול כעופרת במים אדירים, כן גמרה מרים אמר בלבה לבקש רהמים וחנינה מאת האיש אשר זה מעט בזותה לו ותמטר על ראשו מטרות קללות עזות ונמרצות ותתדפפו ותגדפוהו כאת אחד הרקים.

— הנני נוסעת! — הביעה בשפתיה באחרונה, ומליה אלה השמיעו צלצל קול יליל, קול הגה והי. —

ו.

ואמנם שמה לדרך פעמיה.

ממחרת היום ההוא לעת הבקר, יצאה מעיר ברנע מרכבת שמעון העגלון ומרים ועוד שתי נשים יושבות בתוכה, לדרך האלך העולה אל חבל ארץ בקבינה. לא אנסה לתאר לכם כזה, קוראים נכבדים, את מחזה התונה אשר נראה בבית בהפרד מרים מעל בתה ואת שרעפי החשך אשר עלו ברגעים ההם בלולים בבתי נפשה, יען כי גם בלעדם כבר העשרתי את ספורי זה בחזיונות מעצבים ומרגיזים, קורעים לב ומהרידים נפש.

השמש יצאה על הארץ, שמש ירח חשון, אשר קרניה לא עצרו כח לחמם את הארץ והדרים עליה, כי אם הפיצו אור כהה וקפאון על פני כל הבקעה השוממה והאבלה ועל העגלה רעת המראה אשר בכבדות וברב עמל ותלאה התנהלה על פני הבץ והעבטיט אשר כמו את כל הדרך. אך פתאום התקדרו השמים בעבים כבדים ושהורים אשר אחד באחד דבקו וערפלי עלטה התנגשו ויתלכדו יחד ויחשיכו ויאפילו את עין הארץ, ומטר סותף נתך ארצה. רוח אין אונים ורפה-ידיים, משמיע קול כחולה, התנשא כל היום על פני הכבר, ואך לרגעים גבר מעט חילים

חילים ויך בשאון והמולה במכסה הכר אשר היה מתוח לנג על העגלה .
בעצלתים ובכבדות התנהלו הסוסים בדרך המלך על פני האלונים
אשר עמדו מימינו ומשמאלו חשופים וערומים מעדים וחליתם, — כי
פשט הכתיו הצר את ידו עליהם ויכס עליהם בצלמות ויהפוך את
הודם למשחית — ועל פני הכפרים הנטושים בעמק אשר הפיצו זועה
ונעל נפש כל הימים, והחשך אשר פרש עתה מעטהו עליהם, עוד שנת
נוספות על רע פניהם ונעל צלם דמות תבניתם וכפגרים מתים נראו
לעין . פעמים רבות הטבעו נלגלי העגלה בבארות בארות החמר אשר
נמצאו בדרך, ואז נאלץ שמעון ושלשת הנשים אשר אתו לרדת מעל
המרכבה וכולם יחד חתרו ויתאמצו בכל עזם להוציאנה מערמות הרפש
והטיט למען אשר תוכל לעשות דרכה הלאה, ומרים אשר אף כי
אסונה הנורא רופף בימים האחרונים את עמודי גוה ויהליש את עצביה
וכמסוס נוסס היתה מיגון ונדודים, עמלה וינעה בכל זאת ברנעים ההם
פי שנים מיתר האורחים אתה לחברה ותקה חלק יתר גדול מחלקם
בטרח המסע ובמשאה . רק ברנעים ההם נקל היה להוכח לדעת, כי עוד
טרם עזבוה כחותיה ועוד רוח חיים כאפה, יען כי בכל עת המסע
שכבה האמללה למעצבה באחת מפנות העגלה בעינים עצומות כבחלום
חזיון לילה וקדחת כאש תפת נשקה בכליותיה ותפרפרנה והפצפצנה . . . .
הה, מה רבו פצעי לבבה ומה מאד גדל עליה הכאב! . . . עיניה
היו עצומות, אך כמו בהקיץ עברו בסך על פניה המונים המונים חזיונות
איומים ונוראים אשר כמדקרות חצי רעל נהתו בבתי גפשה, ותמונות
מעלפות בשלל צבעים שחורים ידודון ידודון לפניה ואשה את רעותה
בצד ובכתף תהדוף למחר באה אל לבבה למיץ את לשד עצמותיה
ולשפוך לארץ מדרתה . . . . היא ראתה את ערש בתה עומדת לנכח
פניה, ואת פני הילדה העלובה בפרשה אליה כפיה . . . . פתאום, והנה
תמונה באה ותתיצב למראשותי החולה ותבט בה . . . . התמונה הזאת,
היא תמונת אשת שומר הקברות . . . . לא, לא! התמונה הזאת העטופה
מכף רגלה עד קדקדה בבגדי שש לבנים כצמר צהר מעופפים ברוח
ופניה אשר כסיד חורו מפיקים מגור ופחד, אכזריות ורע לב, —
תמונת מלאך המות היא! . . .

אחרי

אחרי כן נגל חזיון אחר לפניו, ותרוא והנה נצבת היא לפני בעל המופת, האיש הקדוש בסדנורה, ולפני האכזר וקשה הלב הזה מפלת היא תחנתה בעינים מפכות דמע מבלי הפונה, בלב קרוע ומורתח וברוח נכאה, כי לא יעזוב לשהת חית בתה וממרום שבתו ישלח לה רפואה שלמה. אך הוא יקשיח את לבו כצור חלמיש, את אזניו יאטם כפתן חרש משמוע לקול בכיה, ובדברים כמתלהמים בוטים כמדקרות חרב יגרשנה בחרפה ובזו מעל פניו וישים אחורי הדלת והמוזזה משכנה, והיא תשוב הביתה ותרואה והנה כבר נגזרה בתה מארץ החיים וחובקת היא את רגבי עפר קברה... ועד ארגיעה ראתה מרים במחזה, כי בלב מלא חמלה וחנינה הטת הרבי און לקול שועתה ויאמר לה: „נתן אתן ביד בתך להאריך ימים עלי-אדמות!“ — והיא שבה לביתה שמהה וטובת-לב. אפס כי לא נאמנו דברי הצדיק, ולא כאשר דבר לה ברוח קדשו, כן היה! כי בהראותה על מפתן מעונה, והנה שבת רוח בתה אל אלהי הרוחות — ותגוע ותמת!...

הה, מה רבו פצעי לכבה ומה מאד גדל עליה הכאב!... הרוח רפה הכח יליד הסתיו עוד הוסיף להתהלך על פני השדות הנשמות והאבלות אחת הנה ואחת הנה, וישמיע קול יליל, קול הנה והי. אבל האומנם אך מבטן הרוח יצאו צלצלי התנונה האלה? היו הרנעים אשר דמתה בהם מרים בנפשה, כי קול יללת הרוח, אך הד המית בתה הוא הצועקת: „אמי!“... כן! הקול הזה היה קול לאה אשר התיפחה מרה על מטתה ותיכב מנהמת לכה, ובהתאבקה את מר המות ותקרב לשהת, עזבה אותה אמה בודדה וגלמודה על ידי אנשים זרים! „אמי!“... „אמי!“... — התשמעי? — שאלה האומללה בקול גורא ותתפוש בכח ביד האשה אשר ישבה לימינה בהעגלה... בשעה השניה אחר הצהרים התיצבה העגלה על יד בית מלון אורחים גדול ורחב-ידיים העומד בודד וגלמוד על אם הדרך בין צלמונה ועזקה, כי פה אמר העגלון לשבות ולהנפש מעמל הדרך ולתת תבן ומספא להסוסים. אצל השער עמדה מרכבה מרקדה כלולה בהדרה, אך נגאלה ומטנפה זעיר שם זעיר שם בעבטיט וכי-מדמנה, אשר זה מעט רתמו אליה שני סוסים נחמדים יפי המראה, אחרי החליפם כח והנפשם מעבודת המרוץ.

כרים

— מרים, אנהנו נאחד פה שבת כשתי שעות — אמ' אליה העגלון,
ושתי הנשים אשר נרו לשבר רעותן הנוסעת בהברתן, הוסיפו על דבריו
לאמר: רדי לך מרים אל הכית ובקשי לך מרק חם למאכל, והיה אם לא
תעשי כדברינו אלה, ותמיטי עליך מחלה מסוכנה.
לב האמללה רחש להן אלפי תודות וברכות, ותלך אחריהן הלך
וטפוף אל האולם.

— כל צדקה ומשפט אין לי לנפול בעת כזאת אל ערש דוי — קראה
האלמנה העלובה לנפשה בקול ענות חלושה בלתי נשמע לאזן. —

ז.

באולם הגדול אשר כתליו רטובים ולחים מזרם קיר ועל רצפת
הלבנים אשר לו התעלמנה ערמות אבק והלאה אשר יחצה בהן ההלך
עד קרסליו, לא היה כל איש מבלעדי איש ואשה מכני עם הארץ
צעירים לימים ושמלת-ארח יפה עליהם, אשר לקחו את מקומם על יד
שלחן קטן אצל החלון. האיש היה כבן שלשים שנה, הוד ועזו ילינו
על פניו, לשערותיו גנה זהב, ומבעד לכבות עיניו אשר צבע תכלת
להן, נשקפות רוח נדיבה ותם-לב. גם האשה היתה יפת תאר,
שערותיה שחורות כעורב, מל נעורים ילין בפניה המפיקים חכמה ותבונה,
ענות חן וחסד. עיניה יונים הפיצו ברק אור יקרות, וכל יצורי גוה אשר
רוח ערן ונעם, פאר והדר היה שפוך עליהם, אמרו כבוד לבעליהם.
לפי מכמי עיניהם אשר העיפו הליפות איש ברעהו בלי הרף באהבה
מגולה לעין ראי, ולפי צחוק האהבה הנעים אשר רחף על דל שפתיהם
בשוהחם יהוד לעת הארוחה, נקל היה להוציא משפט עד ארגיעה, כי
שתי הנפשות היקרות אלה נקשרו זה מעט במעדנות ברית הנשואין
ועתה תשבענה את הנעימות אשר בימין אהבתם.... שני האורחים
הנכבדים האלה ישבו ויסעדו את לבם במאכל מצמצם אשר לא רבו
במחירו, והוא: לחם עם ביצה צלויה, כי זהמה היתם ותתעב נפשם להביא
אל פיהם את המאכלים המבושלים אשר הגישו לפניהם בבית המלון הזה.
שלשת

שלשת הנשים לקחו מקומן באחת מפנות האולם .
— האיש הזה חנהו ראש פקידי היערים אשר לאשת נסיכנו—להשה
אשה אחת בלאט באזני רעותה — לפני ימים אחדים חגג את הג
כלולותיו בעיר פלמונה , ועתה נוסע הוא את רעיתו עירה ברנעה .
— לברנע ? — שנתה מרים היש קל את דברי האשה בקומה ממקום
שבתה . אך עד ארניעה התעוררה ותשב על הכסא ככתחלה , בזכרה
כי אך לסדגורה פניה מועדות כעת ובית בעל הנפלאות מהזו הפצה
הוא הפעם ! —

הנוסעות צוו לבשל להן מרק, וגם מרים טעמה ממנו טפות אחרות ;
אך בעוד רגע הסירה מעל פניה את הקערה , כי ראתה את שמעון בא
אל הבית , ותמהר ותגש אליו ותשאלהו :

— הואילה נא בטובך להגיד לי , האם עוד נאחר פה שבת ?
— כן ! — ענה לה — עד השעה הרביעית נתמהמה בזה, עד אם
כלו הסוסים לאכול , ואז נלכה ונסעה לדרכנו .

— הה , מה מאד יכבד עלי לחכות עד השעה הזאת — אמרה מרים
בקול אנחה — מהלך כמה פרסאות יפריד כעת בינינו ובין העיר ברנע ?
— מהלך שלש פרסאות . הלא עיניך הרואות כי נתקלקלה המסלה
עד מאד , ואך ברב עמל ותלאה ישאו הסוסים את רגלם .
— שלש פרסאות !? — קראה מרים בתרדה — אם כה יארכו לנו
ימי המסע, מתי אפוא נבא לסדגורה ?
— בעוד שני ימים לעת הצהרים .

— בעוד שני ימים !... אם כן הלא לא תמצא ידי לשוב לביתי
לפני עבור ששת ימים ! ששה ימים לבד יום השבת ! הלא שבעת ימים
המת , שבוע תמים !... הה , אלי , אלי !... !

היא נשארה יושבת על מקומה באחת הפנות ותסתר את פניה
בכפות ידיה . אפס כי אך לשוא לחצה את אצבעותיה אל עיניה למען
אשר לא תראה כל דבר . החזיונות הנוראים אשר ענו בדרך כחה , החלו
כעת לעבור ולחלוף על פניה כבראשונה ; עוד הפעם צלל באזניה קול
יללת בתה הנועת אשר כמו נשא על כנפי רוח בא מעיר ברנע ויבקיע
לו דרך בעד כותלי הבית וירעם נפלאות : "אמי !... אמי !..."
האיש

האיש ואשתו אשר שמעו את דברי מרים בדברה את העגלון,
קראו אל שמעון כי יגש אליהם .

— מה זאת קרה להאשה הזאת? — שאלהו פקיד היערים .
ביראת הכבוד הסיר שמעון את מנבעתו מעל ראשו ויספר לו את
כל הדברים אשר ידע . כאשר כלה את כפורו , הביטו האיש והאשה
כרנעים אחרים הליפות זה על זה בלי אמר ודברים .
— נורא הדבר הזה , שושנה! — קרא באחרונה פקיד היערים —
אמונה תפלה כזאת! ...

— מי שמע כזאת ומי ראה כאלה , עמיל! — מלאה האשה העדינה
אחרי דבריו . הצחוק הנעים נגז ועבר עד ארניעה מעל שפתיה ומעל
פניה הנאווים והעננים , ותבט בלב מלא המלה וחנינה על מרים האמללה .
והיא יספה לשבת על מקומה דוממת כאבן מבלי נע יד ורגל
ומבלי הניד עפעף, וידיה נחו כחתם צר על עיניה . עצמותיה רחפו לרנעים
ותרעדנה עד מאד , ובכתי נבשה עוד התנבר הרעד ביתר שאת וביתר
עז ויחננו וינועו כל קרביה כנע עצי יער מפני רוח .

פקיד היערים שלם לבעל בית המלון לפי החשבון , וברגע זה בא
רכבו הביתה ויגד לו כי הסוסים כבר רתומים המה אל העגלה . עולי
הימים קמו מכסאותיהם וישימו עליהם איש איש את מעילו העליון
ויכוננו צעדיהם אל הפתח , אבל פתאום נשארו עומדים על מקומם
כמסמרים נטועים ולא ערכו את לבבם לפתוח את הדלת ולצאת החוצה
ויביטו כמשתוממים האחד על השני .

— עמיל! — החלה האשה לדבר בכבודות ובשפה רפה .

— מה תאמרי , שושנה? ...

— עמיל , האשה העניה והאמללה הזאת....

— כן , שושנה! גדול כים שברה ונחלה מכתה....

וכבתחלה נשארו שניהם נצבים על עמדם נבוכים ומתעיתים .
מרים הסירה את ידיה מעל עיניה ; בכבודות וכמו הקיצה משנתה , העבירה
אותן על פניה . אחרי כן , ברנע אשר אמרו האורחים הצעירים לצאת
מן הבית , מהרה ותקם ממקומה ותכונן אשריה אליהם ותתיצב לנכה
פני האשה . תחנה ותפלה נובעות מקירות לב מתור נשקפו מעיניה ,
ידיה

ידיה היו פרושות כלאל שוכן מעונה, אך שפתיה לא עצרו כה לבטא
אף מלה אחת....

עיני האשה היפה והענגה מלאו דמעות, בראותה את פני מרים אשר
בטו בלבנת-מות וענגה הרת יגון וצלמות פרשה מעטה עלמה עליהם.
— האוכל להושיט לך יד עזרה? — שאלתה.

— לברנע! — דובבו שפתי מרים בקול דממה דקה אשר לא נשמע
במעט לאזן — קחי נא אותי עמוך לברנע!

— ככל לבי ונפשי! — ענתה לה האשה העדינה — בענג רב
ובנתת בלי-מצרים נהגך גם נביאך לברנע. האין זאת, עמיל?
— כדברך כן הוא! — ענה אישה.

— והרבי הקדוש? — שאנה האחת מרעות מרים בכח — האם
כבר לא תחפוצו להראות את פני הרבי?

— ומה תענה העדה ותאמר לפעלך זה? — קרא אליה שמעון גם
הוא חלקו בקול מוכיה.

מרים הרימה את ראשה בנאון וכאמץ לב.

— תאמר נא העדה מה שלכה חפץ, ואנכי לא אשים לב לשאונה
והמונה, ויעבור עלי מה! — קראה מרים — הילדה הזאת, בתי היא! הובה
קדושה רובצת עלי לשוב על עקבי לביתי ולראות את שלום בתי!

בדברה את דבריה האחרונים, עזובה כחותיה כבתחלה, ויאלץ
פקיד היערים לשאת אותה בעזרת רכבו על כפים אל הענלה, ויושיבות
בתוכה פנימה לימין האשה היפה, ואישה לקה מקומו לעמת פניהן.
מרים האמללה לא ראתה ולא ידעה אף שמין מכל הטוב והחסד אשר
הפליאו שני האדונים האלה לעשות אתה, ועל כן לא השיבה להם כל
תודה וברכה על תגמולם עליה. אך כאשר קרא פקיד היערים לרכבו
בקול מושל: „דפוק את הכוסים בכל מאמצי כחך למען אשר יעלו אבר
בגשרים וימהרו לעשות דרכם!“ העיפה בו עיניה ותבט בפניו ברנשי
תודה אין קץ, וכל בתי נפשה נמלאו ברגעים האלה רחשי ברכה, תהלה
וזכבוד להאיש הזה, אשר כמלאך כושיע היה בעיניה.

וכה ישבה לה מרים במרכבה בחברת אנשים זרים לה מתמול
שלשום, ורק לרגעים התעוררה כמו בחוקת יד נעלמה ממקום מושבה,
ותבט

ותבט כביכה נבוכה ומשתוממת, כאלו האמין לכה כי בכבודות רב יתנהלו
המוסים ובעצלתים יוזו ממקומם .

ובאמת עפו דאו בעת הזאת הכוסים קלי המרוץ כעל כנפי רוה,
וכאשר קרבה המרכבה לבא אל העיר, עוד טרם רד היום . אנשי העיר
אשר ראו את מרים יושבת בענלה עם שני אנשים מכני עם הארץ,
התיצבו על עמדם ברדוב וישתאו ויתמהו איש אל רעהו על המחזה
הזה, ואיש איש הורה עליה באצבעו .

לחיי אשת פקיד היערים הנאווה והעדינה, כמו באדם הכלילי,
אך אישה הניע בראשו ויאמר:
— מה לנו ולהאנשים האלה? ...

כנמות צללי ערב התיצבה המרכבה על יד שער בית הקברות .
כהן מקשת קפצה מרים מעל המרכבה .
— ישלם לכם אלהים כמשכרתכם והי נעמו עליכם! — הביעו
שפתיה ברב עמל .

— היש לך רופא? — שאל אותה פקיד היערים .

— לא! רופא העיר שם לדרך פעמיו . . . .

— אם כן אפוא, אשלח לך את רופא הארכון! — קרא אליה בקול .
אך מרים לא שמעה את דבריו אלה, כי ברנע זה כבר נמצאה
בחדר משכנה .

ח .

הילדה החולה שכבה נלמודה על כמתה, ואין איש אתה בבית .
המנורה הפיצה אור כהה על פניה האדומים כתלע והמכוסים בנתרי נחלי
יזע, ואך שמיכה דקה מצאה מרים למכסה עליה . חיש קל הוציאה האם
ממלתחתה אהת משמלותיה הבלות, ובוהירות יתרה ושמירה כעולה
כסתה בה את בתה .

— יזע! — חשבה האמללה בלבה אשר פחד ורחב — אות נאמן
היא, כי תקום בתי מהליה ותחי .

כעבור

3

[אספת ספוריב]

כעבור הנעים אחדים אחרי כן, באה אשת שומר הקברות הביתה. לכה השתומם בתוכה עד מאד בראותה את מרים, אך לא ערבה את לבבה להוכיח אותה על פניה ולבקש מאתה חשבונות רבים על מהרה לשוב מדרכה.

— כמו נחלים להט נו הילדה — אמרה באחרונה אל מרים — ולכן הסירותי מעליה את הבגדים הרבים אשר היתה עטופה בהם. — לא טוב עשית — ענתה לה מרים — כי לא יתכן לשים דלתים ובריה לשטף היזע.

בדברה את דבריה אלה ישבה על יד הערש, ותדמה בנפשה כי מצב שלום בתה כבר החל כעת ללכת הלך וטוב. אחרי עבור שעה תמימה, והנה מרכבה מרקדה באה ותתיצב אצל שער חצר המות, ואיש זר ירד ממנה ויבא אל הבית. האיש הזה היה רופא הנסיך.

הרופא שם עין חודרת על הילדה וימיטש את עורקה ויט אזנו לקול דפקו וישב להביט בה בעינים בוחנות ובשום-לב, ויפן אחרי כן אל שתי הנשים ושאל את פיהן על דבר נסכת המחלה, שרשה ומקורה. — סכנה גדולה עד מאד רהפה על ראש הילדה — קרא הרופא אל הנשים אחרי כלותן לדבר את דבריהן — אך כעת כבר הלכה לה. מאושרה את, אם עדינה, כי באה הכמה בלבך להבין כי רב טוב וישע צפון בנטפי היזע הזה, ותלימי ותעטופי את נו החולה בבגדים רבים מרבים הם, ולא נתת ביד הקך לאחוז בה. עיני מרים נוצצו כברקים.

— ולולא עשיתי בדבר הזה? — שאלה את הרופא. הרופא הביט בפניה כמשתומם.

— מה מוזרה היא השאלה הזאת!... — הביעו שפתיו.

— השיבה נא לי מלים ברורים! — צעקה מרים בקול עז — בכבי ובתהנונים אחלה את פניך: אנא ענה נא אותי, אדוני הרופא! — לולא קדמת לעשות כדבר הזה — השיב לה הרופא בקול אדיר וחזק כאיש אשר יודע הוא נאמנה, כי קשט אמרי אמת יפצה פיו — כי אז, כבר מתה הילדה לשחת בלי כל שזק....

אלי

— אלי! אלי! מה גדול חסדך עמדי?! תשאות הן הן לך! — קראת
האם ובעינים מפיצות שמחת נפש וגאון גם יחד הוסיפה לאמר בפנותה
אל שכנתה כדברים האלה: „האם גם כעת אחרי אשר הפליא אלהים
חסדו עמדי ויראה לי את גדלו ואת ידו החזקה, עוד תוסיפי להאמין
כבתחלה כי ארורה אני בעיני היוצר ויקלל חלקתי בארץ? האם לא כמופת
נשגב ונעלה יראה הדבר, אשר נקרה נקיתי יחד את האורחים הנכבדים
בעלי הצדקה והחסד אל בית המלון? הן לולא נהיתה כדבר הזה, כי
עתה בפח כבר ירדה בתי שאולה! . . .

חילדה שבה לאיתנה, ותרד מן הסטה.

ויהודי ברנע? . . . —

הח, לו ידעו האנשים האלה נאמנה, כי כל הנפלאות האלה פעלה
ועשתה אך יד אהבה מהורה, אהבת אם לפרי בטנה אשר הקדישה מלחמה
על קנאת הדת ועל בערות יושבי השך וצלמות ותשר להן, — כי אז
נמצאו בקרבם רבים וכן שלמים אשר הכירו את אולתם ומשוגתם ויחדלו
מהביט על האלמנה העניה ועל בתה בעינים מפיצות כוז וקלסה, איבה
ומשטמה, כאשר זה דרכם כסל למו כעת. אך מי הוא הנבר אשר מדו עיניו
מראות נפוחה, כי המקרה הזה אחד, מנפלאות היוצר ומופתיו“ הוא, מופת
אשר האלהים בעצמו עשהו ויראנו לעין כל, ואשר במה יעלה בחין ערכו
תדל כחו על מופתי כל היהודים המוכים אשר בארץ וגם על עזו נפלאותיו
של הצדיק הקדוש מסדנורה בכבודו ובעצמו?! . . .

תם

מושיע וְרַב •

א.

האיש אשר נהנהו גם הביאהו המקרה מימיו אל העיר ברנע, —
האיש הרוא התודע שמה, בלי תפונה, אל הנה הזקנת אם הקהלה וינחל
לו ענג ונחת בלי מצרים משכלה הכביד ומרגשותיה הנעלים, מטוב לבה
והרוח הנדיבה אשר סמכתה; והאיש אשר לא היה בעיר הזאת, לא על
נקלה יוכל לשער בנפשו מה מאד רבתה ונדלה חכמת לב האשה הזאת ומה
נעים היה להביט בפניה, אשר רוח חן וחמד היה שפוך עליהם תמיד. כל
אנשי העיר, לא רק ניניה ונכדיה, קראו לה תמיד בשם „אמנו הזקנה“,
ואמנם לא לחנם כנוה בשם הזה, יען כי במשך כל ימי חייה הארוכים
הרבתה בלי הרף עשות טוב וחמד לכל אובד ונדח ותפרה צדקה ותצמיח
ישועה לכל איש מצוק ומר נפש, ולכל מוכי הזמן הושיטה יד עזרה בדבר
שפתים ובפעל כפים, ואלה אשר לא היה להם כל חפץ בכספה ובעצתה,
בקרוה בעתות המרנע בחפץ נפש בביתה, למען התענג על מתק
כדברותיה ונעם ספוריה אשר ידעה לספר באזניהם בטוב טעם ודעת.
וכל העם הוקירו אותה וינדלו וירוממו את שמה בגלל ספוריה כבגלל רב
צדקותיה וחסדיה, ואלה אשר עברו בימי שבתות הקיץ, בשעה השלישית
אחרי הצדדים, על פני בית התפלה הישן, יכלו לראות בעליל לעינים
את המון האנשים אשר הקשיכו ויאזינו לאמרותיה וכבכורה בפרם קיץ
בלעו את כל מלה והנה אשר יצא מפיה, וכמו כן יכלו להוכח לשמע
אזניהם לדעת, כי אמנם יאתה לה התהלה והתפארת אשר פזרו לה
שומעי ספוריה מלא חפנים. אדני ספוריה הטבעו על מקרים שונים
לקוחים מחיי עדת בני ישראל בברנע אשר ראתם בעיניה או כי שמעה
על אודותם להשמעות אזנים, ואף עמ כל סופר מהיר יקצר לתאר כמו
את ההוד וההדר ששותה המספרת על כל מבטאיה, ניביה ונאומיה ואת
רב החן והיפי שעטרה בהם בפעם בפעם את מדברותיה, ואם גם אתרי
ואת

זאת אערב הפעם את לבני לתת בעמי הדל לפני הקוראים הנכבדים אחד מספוריה אלה הנקוב בשם „מושיע ור ב", הנני לוקח לי קרנים לעשות זאת, אך מאשר כי שמעתי את הספור הזה מפי הזקנה פעמים אין ספורות בהיותו לענג נפשה וששון לבה וישביענה תמיד נעימות אין קץ, ועל כן תאמצני תקותי כי לא תבצר ממני לספר אותו בצביונו ובהדרו כמו שיצא מפיה, מבלי הכשל בלשוני והנקש בשנוני.

— מי גדול ומי קטן? — החלה חנה לדבר — מי אדיר ומי רפה-ידיים? אך לעתים רחוקות תצלה בידנו לתת מענה נכון וישר על השאלה הזאת. אנחנו הסכננו לחרוץ משפט כי איש אוצרות שנוו כסלע איתן — כביר כה הוא, ועני הולך מט ושחוח בתגרת ידי הזמן — לו הלש יקרא. באמת לא כן הוא; לא עשר וכח-נו ינברו חילים, כי אם רצון עז ולב טוב. לנו עם היהודים, הראה היוצר את אמתת הדברים האלה באצבע לא אחת ושתיים; ואנחנו, בני! אנחנו תושבי העיר ברנע, פינו מלא מלים כים להעיד על קשט המשפט הזה בשפת יתר וברב ענין. שתי פעמים צללה עדתנו בנכבי תהום צרה ותלאה נוראה ואיומה וסכנת מות הפילה בלחות עליה, ובשתי הפעמים האלה הופיעו אליה מלאכים מושיעים אשר היו ככרוב הסוכך לראשה ויושימו לה עזרת בצר ואת קול יללת אנשיה ושועתם מן המצר, הפכו לקול תודה וברכה, תחלה ותפלה לאל המושעות. ומי אפוא היו שני המושיעים האלה? האם הצטינו בעשרם ובכח ידם עלו על כלנו? ... המו נא און קשבת לדברי, זאנבי אספר לכם את דבר שני המקרים האלה כאשר נקרו ויאתיו בעתם לעיני השמש.

בעברכם על פני ככר השוק, תחזינה עיניכם סדן עץ גדול מתנשא משפלת העמק לנוכח בית התפלה אשר להנוזרים. קרשי הסדן כבר בלו מזקן ויהיו למסוס נוסס, ובלי שפק כבר הרסו אותו אנשי העיר עד היסוד ויאבידו כל זכר לו, לולא היה בעיניהם למזכרת עולם לעת הצרה הנוראה אשר מצאתם והאסון האיום אשר רחף על ראשם. אתם כלכם הנצבים לפני בוח לא תדעו מאומה מכל הנעשה ותצקרה בעת הרעה ההיא, ועל כן שישו ושמתו אפוא באשרכם זה! אין את נפשי הפעם לעשוק ולחכום מכם נחלת זו שפרה עליכם, ואם

אספר

הרוצים ובשקידה עצומה ונמרצה לאסוף הכיתח את כל הדברים הדרושים והנחוצים לחג הפסח, ורק לפנות ערב מצאה לה עת נכונה לעלות על הגג ולשים עין בקרת על כל הנמצא בהעליה אשר עליו, כי חפצה גברת הבית לחפש חפש מחפש בכל חדרי משכנה אחד מהם לא נעדר, ולראות בעיניה אם לא יראו ולא ימצאו בהם פתיתי שאור ומחמצת. סדר נכון ומשמר ישר מצאה לאה בהעליה, אך צחנה ובאשה עלו באפה, וגם אחרי פתחה את החלון. נשאר הריח המעופש בחדר כשהיה. אך לשוא הלאה ותניע את מוחה ותחשוב מחשבות רבות אי-זו הדרך בא ריח הרקבון אל החדר, אך לחנם שוטטו עיניה בכל פנות העליה ותבדוק בכל חוריה וסדקיה אולי תמצא שרש דבר זה, כי את אשר בקשה, לא מצאה. באחרונה העיפה מכמה תחת המטה, והנה פתאום לפתע קפאו דמי עורקיה בקרבה, שערות בשרה סכרו, אימה חשכה נפלה עליה וכהלומת רעם נשארה נצבת על עמדה, כי גופת ילד מת אשד חבורות ופצעים רעים ונאמנים אין מספר יכמוהו מכף רגל ועד ראש ויהפכו מראהו למשחית, ראו עיניה! עד ארגיעה באה חכמה בלב לאה לבא אל תכונת דבר הרצח הזה, ותתעורר ותתאושש ותחנור שארית אונה לבל יעזובה כתותיה ולא תתעלף. כרגע השכילה להבין כי אך האשה הנוצרית הביאה את גופת הילד המת אל הבית, בהיות את נפשה להחיות מחדש מערמות המשפטים הקדומים והאמונות התפללות את העלילה הכוזבה והנשחתה, כי ישתמשו בני ישראל בדם ילדי הנוצרים לחג הפסח, ובחפצה להתגולל ולהתנפל על יהודי ברנע ולעולל עליהם עלילות ברשע כי הם המה רצחו את נפש הילד הזה ללוש בדמו את מצותיהם, למען אשר יביאו אותם כמשפט ויעשו בהם שפטים נוראים וייסרום מומר אכזרי קשה כשואל. ברגעים האלה כבר תארה לה לאה בדמיונה בשלל צבעים שחורים את התוצאות הנוראות אשר יצרור הדבר הזה בכנפיו, בזכרה את הדברים אשר השמיע הנסיך חדשים לבקרים באזני אישה, והושעפים הנוראים האלה הכבידו עליה כנטל החול וכמשא לעיפה, עד כי כמעט קרסה כרעה תחת על סבלם ותתמוטטנה רגליה ותפול לארץ. הה, רק ידיה, ידי עצמה המיטו הוה ושואה, פיד ואיד, קפדה ומות על ראש בני ביתה ועל ראש כל בני העדה

העדה, אחרי כי רק מאתה היתה שומה כי תבא הנוצרית אל הבית! ויהי בשבתה כה בחדר תפושה ברב שרעפי-עצב בקרבה ועצמותיה רחפו לרגעים ממגור וחרדת-מות, — והנה פתאום לפתע עלו באזניה מן הרהוב קולות פרועים ומשונים, קול יליל וצעקה אשר התלכד ויתנגש יחד את משק צלצלי חניתות ורמחים. „הנה הם הולכים!“ אמרה לנפשה בקול דממה דקה, ועד ארניעה הופיע בלבה רעיון כברק — רעיון מוזר ומשונה עד מאד, רעיון אשר כהיותו גורא ואיום, מבהיל ומחריד, ולב אשה לא הורה ולא הונה אותו מאז מעולם, כן היה גם רעיון נעלה ונאור, יליד רגשות נשגבים ונאדרים, רגשות נפש טהורה וזכה, רעיון אשר ממקור קדש יהלך, ממקור האהבה לכל בני האדם, רעיון אשר אך בלב אשה היה יכול להולד. אנכי החוטאת! — קרא קול בסתר ללבה אליה — ואנכי את חמאי אשא. לאה קמה ממקומה ותשך בשרה בשניה ותבלג עלי פחדה ויגונה, ואחרי כן אחזה בגופת הילד ותעטפהו באדרת בד ותשיבנו בחיקה.

ג .

לאה הקשיבה רב קשב . . . . ככבודת רבה חלפו הרגעים זה אחר זה. אחרי כן הגיע לאזנה מן הרהוב קול הנסיך הצעיר וריכות שפתיו בדברו קשות את אישה ואת ראש העדה השני, ותשמע בקרא הנסיך בזעם: „כפה מלא ספרה לנו האישה כי הקשיבו אזניה את קול יללת הילד הנריצח בהתאבדו את מר המות; לרסיסים אנפץ את הבית, לשמה ושאינה אעשנו אם אמצא בו את נופת הילד המומת“. אף שמעה לאה בחפש הנסיך והאנשים אשר אתו חפש מהפש בכל חדרי הבית, וכאשר קרבים היו לבא אל הדרה, קמה ממקום שבתה ותגש אל ההלון הפתוח. עקלקלות ירד הגג, ועמק עמק מתחת השתרעה מרצפת החצר.

הדלת נפתחה בחזקה, והנסיך בלויית אנשי-חיל אחדים ושני ראשי העדה באו אל העליה. בצחוק פרוע ואיום יצאה לאה לקראתם, ובהראותה

ובהראותה להם את גופת הילד המת, שמטה אותו כרגע בעד החלון
בשארית כחה, עד כי נפזרו כל עצמותיו על פני מרצפת האכנים....
— אנכי הרוצחת! — קראה בקול עז אל הנסיך — כן, אנכי
הרוצחת! אחוז בי, אסרני באזיקים, שימה בסד רגלי, התר ידך
ובצעני! אתמול בערב רצחתי בידי את נפש פרי בטני! לא אכחד
את דבר הרצח הזה תחת לשוני; הן באת הלום להגיש רגלי לנחושתים;
הנני, הנני נצבת לפניך בזה, עשה בי כרצונך!

כרגעים אחדים נצבו הכאים אל החדר על עמדם כהלומי-רעם.
אחרי כן נשמעו בבית קול שאון פרוע סואן ברעש וצעקות מוזרות
ומשונות, ושאלות משאלות שונות נשאלו מכל עבר ופנה. עיני רבי שמואל
אישה, גבר חכם בעז ואמיץ כח, חשכו בארבותיהן ולא ידע נפשו; כל
חישיו בקרבו סכסכו וכחותיו עזבוהו; ויתר היהודים הנאספים אל הבית,
הבינו כרגע את פשר הדבר האיום הזה ויתנו ידיים לפעל לאה וימלאו
אחרי דברי השקר אשר פלט פיה באונם, כי לא מצאו בל דרך אחרת
בלעדה לחליץ את נפשם מן המצר ולהמיש מעל צוארם את אסון המות
הנשקף להם מבעד להמקרה הזה. לאה הוסיפה לחזק כשמיר לכה ותעמוד
בדבריה כסלע איתן; הנסיך הביט בפניה בעין חופשת כל חדרי בטן,
והיא פנשה את מבטיו במנוחה ושקט-לב.

— האזיני נא, אשה! — קרא אליה — אם כדבריך כן הוא ואמת
יפצה פיך, כי עתה צפויה את אלי-מות אכזרי ואיום, אלי מות נורא קשה
כשאל אשר לא נשפט בו כל בן-חלוף מיום הוסד ארץ. אך אם ידי אחרים
רצחו את נפש הילד למען שתות לרויה את דמו בתג הפסח, כי אז נקה
אנקה אותך ואת בעלך וידי לא תגע בכם לרעה, ואך החוטאים לברם
יאכלו פרי מעלליהם הרעים. על אמתת הדברים האלה, הנני נשבע לך
באמונתי ובכל הקדוש לי ועתה — עתה, חרצי משפטך את.
לאה לא פסחה אף רגע על שתי הסעיפים, לבכה לא תעה בקרבה,
ולא הפילה אף צרור ארצה מדבריה הראשונים.

— אך ידי שפכו את הדם הזה, דם בני יחידי! — אמרה אליו.
בפקודת הנסיך הובילו את לאה לכה אל בית האסורים. נפשו
היתה יודעת מאד כי רחקו דברי פיה מן האמת וכי בדתה אותם מלכה,

אך

אך לא האמין מעורו כי אשה אשר דם עם היהודים נוזל בעורקיה ,
תהיה בעלת רוח נדיבה ונפש נעלה ונשגבה כזאת :

— אם לא נאמנו דברי האשה ורמיה יהגה חכה — חשב הנסיך
בלבו — כי אז נפלאה היא בעיני , איכבה עבר עליה הרוח להעדות
למות נפשה ולהסגיר לממיתים חיתה ?

כל הקירות הנסיך ודרישותיו הרבות לא שוו להן כל פרי ותעלינה
בתהו ותאבדנה , והאמת נותרה התולה בערפל כשהיתה . כל העדים
העברים האשימו פה אחד את לאה ; האחד נתן עדותו כי תכלית שנאה
שנאה כל הימים את הילד , והשני העיד בה כי פעמים אין ספורות
הרימה ידה עליו להכותו נפש , כי פחד המות הכביד אכפו עליהם
לענות בלאה עדות שקר . אך גם מבני עם הארץ היתה עדה אחת ,
והיא : סוכנת הכהן . בהתחפשה בשמלת אחת האכרות , באה בלילה
ההוא ביתה רבי שמואל , למען המיט תוה ושואה על ראש בני הקהלה ,
וממחרת היום ההוא העידה לפני השופטים , בשימה לה כמות עינים
ובהעמידה את פניה לכל יכירו כי דבר לאט עמה , כי שמעה באזניה
בלילה את קול נאקת הילד בפרפרו בין החיים והמות , ודכריה אלה
התאימו וישאו בד כבד את דברי לאה . „הכהן” בעצמו לא שת , למראת
עינים , את לבו לפרשת דבר החקירה והדרישה ויסיח את דעתו ממנו לגמרי .
בלי תפונה חשב האיש הזה בלבבו להשתפק הפעם בקרבן אחד , או כי
הגה לבו אימה פן יבלע המקרה פני הלט הלט על נכלי לבבו ונבעו
מצפוניו החוצה ויכולע לו .

שופטי הנסיך הרצו משפט לאה לגרם ולפצה את עצמותיה
בחרוצות הברזל על פני ככר השוק ולכרות אחרי כן את ראשה מעליה
בגרזן , ולהמטרה הזאת נעשה אז סדן העץ העומד שם עוד כיום הזה .
אפס כי לא על במת-מטבח בא הקץ לחיי לאה . עוד כארבעים
שנה אחרי דבר המקרה הזה חיתה לאה ותמת בשיבה טובה בצל
קורתה על פני המון צאצאיה ונכדיה . כי בשנה אשר נועדה מאת
השופטים להוציא להורג נפשה , בא שלטון צבא ממשלת אויסטריה
לשכון כבוד בעירנו , ואחד השרים הפקר מטעם הממשלה לבקר פעם
שנית בעין בוחנת את כל משפטי המות , ויספר לו רבי שמואל האמלל
את

אספר לכם היום על דבר ימי הרעה ההם, הנני עושה זאת לא למען
הדאיב את לבבכם והכעיסכם תמרורים. ימי הצרות והמצוקות כבר צללו
אל תהום הנשיה, ואלה אשר היו מטרה לחצי זעמן, כבר אכזר עליהם
כלה וכמתים נחשבו. ועוד גם זאת, כי הלא כה דברי הכמינו הקדושים
אלינו כאש לאמר: „תנו סליחה וכפרה לאלה אשר התהלכו אתכם בחמס
ורשע, ושלם תשלמו להם טובה תחת רעה“. הספור אשר אחפוץ היום
להשמיע באזניכם, יסב על ציר מפעל נכבד ומאד נעלה אשר נעשה
בימי החשך והעברות ההם, ולא אפונה כי המפעל הזה ירגין את לבבכם
ונפשכם תגל אף תשמח לשמעו, מאשר כי הנחו מפעל רם ונשא, קדוש
ונערץ, נשגב ומרומם עד מאד ומקומו יכירנו בין המעשים הכי נכבדים
ונעלים שנעשו בתבל מיום הוסד ארץ.

אשה עבריה לא מלמדה הוציאה את הפעל הנכבד הזה למענהו.
העת הרעה הקשיחה את לבה הרך כסלע איתן וכצור חלמיש ותעשנו
למוצק מברזל ותפח בקרבה רוח אמן וגבורה, עז ותעצמות. לאה, כן
שם העבריה הזאת, היתה אשת רבי שמואל העשיר, איש ירא אלהים
ואחד מראשי עדת בני ישראל כברנע. ברבות הימים, כאשר שפך מלך
אויסמריה את ממשלתו על ארצנו ויכניעה תחתיו ויתן שמות ממשלות
שונים לכל אחד מבתי האבות בבני ישראל, החלה משפחת רבי שמואל
להקרא בשם „עמק-שושנים“. אך בעת אשר עליה אשא מדברותי
הפעם, עוד חסרות-שמות היו משפחות היהודים; כי המקרה אשר
אשמיע היום באזניכם, קרה ויאת לפני מאה שנה, אשר בעת ההיא
עוד חסינו תחת כנפי ממשלת פולאניה.

הה, ימי רעה היו לנו הימים האלה! בעת אשר עוד היתה הממשלה
הזאת מלאה כח עלומים ואונה במתנה, אז קננו רנשי חסד וצדקה
במשכיות לבבה ותטו כנהר שלום לכל אלה אשר בקשו להם מחסה
בצל כנפיה, וגם עלינו היהודים שמה עיניה לטוב משך שלש מאות שנה
רצופות ותסוכך עלינו באברות צדקתה ותמשכנו חסד ותקרבונו כמו נגיד.
אך כאשר באה הממשלה בימים ועמודי כחה רופפו, — אז סר אמן רוחה
כליל ממנה ותהי מונת-לב כשפן, מדות משהתות ונתעבות פלסו להן נתיב
אל בתי נפשה, שקר היה מחסה וכזב — מבטח עזה ביום צרה ואליהם מלטה

את

את נפשה כל הימים, ותתקצף ותתגעש ותרגז ואין נחת, ותחל לשפוך כאש המתה על עם לא עז, על היהודים האמללים רפי הידים ותעשם כעפר לדוש וכטיט חצות. נגרע קרן המלכים, כסא ממשלתם מנדה לארץ, ותפול למשאות נצה, ואז בא הקץ לכל ההנחות אשר עשו לנו ומנותתנו ושלומנו גנוז ועברו ויכלו בעשן כלו. אצילי פולין היו מושלינו ויתעמרו בנו כבמקנת ככפם ויפרשו מצודתם ויטו את ידם על הוננו ורכושנו. בכל אות נפשם עטו אל השלל ויבזו את כל אשר לנו, וגם לקחת את נפשנו זממו הצוררים האלה בנכליהם. הה, עבדות נוראה ואיומה הכבידה את אכפה עלינו בימים ההם!

בעת ההיא כבר נמצאה עירנו תחת ממשלת האצילים מבני משפחת B. . . . . אשר בקרב הימים הרים המלך החסיד יוסף את קרנם בכבוד ויעל אותם למעלת נסיכים. ויקר המקרה, כי בשנה הזאת באה העיר ברנע תחת פקודת יוסף לבית B. . . . . איש רך בשנים, תם וישר, חסיד ואדוק באמונתו עד מאד, עניו ושפל-רוח, כי על ברכי בית מקלט הכוטרים גדל. הנסיך הצעיר הזה לא כונן אשוריו במעגל יתר הנסיכים עולי הימים; יין לא בא אל פיו, בתאות-בשרים געלה נפשו וינזר מאחרי משחק הקלפים ואהבת נשים היתה לו לזדא ותהי רחוקה מכליותיו כל הימים. הוא בעצמו היה צופה הליכות כל עניני אהוזותיו ונחלותיו ויכלכל את כל דבריו וצרכיו במועצות ודעת, וארבע פעמים ביום שפך צקון לחשו לפני שוכן מעונה. את עבדיו ואת כל המרים למשמעתו, התהלך בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים, ויראה להם אותות אהבה וידידות בלי-מצרים. דעת לנבון נקל, כי לא חלק כחלק את בני עם הארץ לקחנו אנחנו, היהודים, באהבתו וצדקתו זאת; אתנו הלך בקרי ולא לעתים רחוקות התאכזר אלינו כיענים במדבר, יען כי כצרעת ממארת אנחנו בארץ ואין את נפשנו אליו ואל עבדיו, כאשר השמיע ביום אחד באזני רבי שמואל ראש העדה. היו אמנם הרגעים אשר התלקחו זיקי אש הנחם במשכיות לבבו ויצר לו עד מאד ויקט בפניו על מעשהו זר מעשהו ויבקש להטיב לימים יצרו את מעלליו ולתקן את עותתו, אך מורו ומלמדו להועיל בשחר טל ילדותו אשר עתה ככהן כהן פאר בבית התפלה אשר בארמונו ודבריו הכו בכל עת ובכל

זכבל שעה שרש עמק עמק על תלמי לבבו, עצר עצר בידו בדברי רעל
זמירות פתנים מעשות טוב והסד את היהודים. שם הכהן הזה לא
הגיע לאזנו, והוא פלאי.

אנחנו היהודים נהבאים היינו בעת הזאת אל הכלים בלב נע כנר
הקנה במים ומלא רנשי פחד וחרדה, ונתאמץ ונחתור בכל עזנו
להתרחק מכל ענין אשר יש ביכלתו להביאנו אם כי רק לידי שמץ
עון ופשע, וגם תרבות האנשים החבאים אשר בקרבנו, נשמרו
לנפשותם משלח יד בכל דבר אשר למרות החק והמשפט הוא.
הלא שפתי הנסיך ברור מללו באזני רבי שמואל לאמר: משטמת-
מות יוקדת כאש תפת בקרבכם לי ולמשפחתי ועוד הוסיף בשצף
קצפו להרעים נפלאות בקולו, קול עז: אוי ואבוי לכם אם אגלה
בקרבכם אף שמץ דפי וחטאת! באש ובנפירת אשלה את משכנותיכם
ולגלים נצים ומעי מפלה אהפוך את אהליכם, כאשר הפך אלהיכם
לפנים את סדום ועמורה. לא יכבד מכם להאר לכם בדמיונכם כמו
את שרעפי החשך והעצבת ואת רנשי המגור והפחד אשר עלו בלולים
בקרבנו לשמע הדברים האלה! —

ב.

אביב שנת 1773 בא, בא! הג הפסח כבר עמד מאתר כתלנו,
זבארצנו עברה הרנה, כי יש את לבב המלכה בווען לקחת מאת
אצילי פולין את כל אחוזותיהם ונהלותיהם ולהושיב עליהן את שריה
ופקידיה. אפס כי אנחנו עוד לא ראינו או בעינינו כל אות וציון
וכל הכנה קודמת להוצאת הדבר הזה לפעולת אדם.
בבית הישן העומד עוד כיום הזה על כנר השוק, — בבית
האדום הזה, ישב בעת ההיא רבי שמואל ראש העדה ולאת אשתו. שניהם
היו מכובדים בעיני כל אנשי הקהלה עד מאד; האיש — בגלל הכמתו
הרבה, יראתו את אלהים ועשרו הגדול, ואשתו היפה הרכה בשנים —
עקב ענות רוחה וצדקותיה הרבות. כימים אהדים לפני הג הפסח
התחולל

התחולל אסון נורא על ראשם: פרי בטנם היחיד, ילד כבן שנה וחצי, נגזר פתאום לפתע מארץ החיים, ואך כפשע היה בין הורו ובין השגעון מרב עצבונם ותוגת נפשם.

פעם אחת, בליל יום ראשון לשבוע, ישבו להם שניהם בביתם דוסמים כאבן, כי העצבת הנוראה אשר לחצה את לבכם, העתיקה מפיהם מלין. ליל יום המחרת היה ליל התקדש חג הפסח, ועל כן היו היום ידי לאה אשתו מלאות עבודה רבה: למחר ולנקות את הבית מכל שמץ אבק וחלאה ולכלל את יפיו ברב פאר והדר, וכנמות צללי ערב היתה עיפה וינעה עד מאד. פתאום לפתע נשמע קול איש דופק על דלתות השער, ויגש רבי שמואל אל החלון ויפתח את האשנב וישקף על פני הרחוב, וירא והנה אשה נוצרית מכנות האכרים זקנה לימים נצבת לפני השער ותאנה במרירות רוח ובשברון מתנים, ובקול יליל תפיל תחנתה לפניו כי יתן לה לבא אל הבית, באמרה כי הסרת-אונים היא ולא תעצור כח לשוב עוד היום אל הכפר, ועל כן תבקש לה פה מקום ללון.

— לא מלון אורחים פה! — ענה לה רבי שמואל ברגז וימחר ויסגור את האשנב בחזקה.

— אשה אמללה! — קראה לאה — האומנם יהיה כל הלילה אחרי הדלת והמוזזה משכנה ולא נאספנה אלינו הכיתה?

— העת הזאת, עת צרה היא — אמר אישה אליה — ואין את נפשי כי בימים הרעים האלה יסתופפו אנשים זרים בצל קורתנו.

— אבל האשה הזאת רפת-כח וחולה היא! — חננה לאה קולה, ויען כי עוד יספה הנוצרית להוריד דמעות כמים ולהתחנן אליהם בקול צורח מר, נעתר רבי שמואל באחרונה לתפלתה ויתן לה לבא אל הבית. כל עבדי הבית כבר נמו שנתם, ועל כן הובילה לאה בעצמה את האשה אל העליה אשר על הגג וגם ארוחה טובה הביאה לה בידיה אל חדרה, ואחרי ברכה את הנוצרית ברמשא טובא ובשנה מתוקה, פנתה את שכמה ותצא מן החדר.

ליום המחרת השכימה הנוצרית בבקר ותלך לדרכה, אחרי הקריבה תודות מאליפות וברכות מרבבות לאדוני הבית. עבודות אין מפורות היו עמוסות ביום ההוא על שכמם לאה, ותעמול ותניע בידים חרוצים

את דבר משפט אשתו לכל פרטיו מהחל ועד כלה, וירא השר ויוכת לדעת כי לא יבקר האיש הזה באמונתו ואמת יהנה הכו ויחמול עליו ויקרא דרור ללאה אשתו ויוציאנה לחפשי .

סדן העץ עודנו עומד על מקומו כיום הזה . הוא יעלה בכל עת ובכל שעה על לוח לבנו את זכר ימי החשך והעברות, ימי האסון הנורא אשר התחולל כסופה על בני עדתנו . אך כמו כן הנהו עד מזכיר מפעל יקר ומאד נעלה, מפעל נשגב מלא רוח גבורה ותפארת . והמפעל הזה אך פרי לב א ש ה הוא ! אשה רפת-ידיים הצל הצילה את נפש בל בני העדה מידת שחת . . . .

ד .

בנים יקרים ! גם כשמונים שנה אחרי הדברים האלה, נמה עלינו האלהים את ידו לרעה ויטביענו במצולת אסון נורא ואיום עד מאד . ומי פרק כעת מעל צוארנו את על הצרה והתלאה ויוציא למרחב רגלנו ? לא אשה היתה בעזרנו בפעם הזאת, כי אם איש קטן הערך, איש מוג-לב כשפן אשר אונו בשרירי בטנו, איש אשר חזות פניו הדלים וכל יצוריו . גוו הצנומים והרזים, העידו בו כי כלי אין חפץ הוא וגבר לא יצלה לכל דבר . . . . ידעתי גם ידעתי כי כמעט אקראהו בשם לפיכם, יתפרץ צחוק אדיר מפתחי פיכם . . . . האיש הזה היה מענדעלע הקטן . . . . הוא אשר דברתי לכם, כי לשמע דברי האחרונים תפערו פיכם לבלי-חק ותצחקו צחוק גדול מטוב-לב ! ואמנם עורר האיש הזה צחוק ושעשעים בלב כל יודעיו ומכיריו ! כי מענדעלע זה היה מלא כרמון אמרי מדהתלות וספורי-ענג ממקרי בני האדם אשר ידע לכפר בהשכל ודעת, ויהי שמח וטוב-לב כל הימים, וגם בשערות ראשו וזקנו הנהפות ברצי כסף, בצלם דמות תבניתו ובתעתועי הילדים אשר אהז בהן, הרנין וישמח לבות כל רואיו . כל היום נתן בשיר קולו ויצא במחול לצלצלי מנגינותיו, ואין איש אשר ראה מימיו בשבת מענדעלע אף רגע בשוכה ונחת על מקומו . בחצות קריה היה הולך הלך ודלג וינתר ויקפץ ממקום למקום ; הוא

הוא לא בטא את דבריו בשפתיו כאחד האדם, כי אם נשמעו תמיד כצלצלי רנה וזמרה, וידיו לא נבראו, למראה עינים, אלא כדי לתופף בהן על השלחן ולפלס את פלס השיר והנגינה. אך מה בכך? טוב להיות איש שמח מהיות הוגה נכאים כל הימים. מענדעלע לבית הירחי משורר מפאר ונשגב הוא, ואנהנו בני ברנע יש לנו הצדקה לעדות גאון ונבה כי חזן כמהו נפל לחבל בנעימים לעירנו. האומנם כי יקר לפעמים המקרה, כי בנשאו תפלה מעוררת תוגה לאלהי השמים, ישמיע קול ששזון ושמתה, קול צהלה וחדוה כמנגינת מחול, ולעת קריאת התורה יפזו ויכרכר ברנליו כמנצח במחולות על כמתי-שחק; אך הדבר הזה איננו עומד לשטן על דרך תפלותינו ולא יעצור בעדן מעלות לפני הדום כסא היוצר. זה כארבעים שנה ישב מענדעלע בתוכנו, וכל העת הזאת לא אנתה לנו כל רעה בגללו, אשר על כן נקשרה בו נפשנו ונאהכנו נדבה, ומה גם למן העת אשר הראינו ונוכח לדעת כי יש אשר יוכל מענדעלע הקטן לעשות גם גפלאות גדולות ברנתו ובזמרתו. כי ביום אחד, יום אשר זכרו לא יסוף מקרבנו לעולמי-עד, המיב המיב עם בני עדתנו החזן האמלל הזה ברנתו, הרבה יתר מאשר מצאו ידי כל חכמיכם ועשיריכם להמיב עמהם בעצותיהם ובשקליהם.

ומעשה שהיה, כך היה.

הלא ידעתם גם ידעתם כי בעת הזאת נחשב גם היהודי כאיש ככל בני האדם, והיה אם יעיו כיום הזה אחד מבני חורי הארץ או אחד האכרים להרים יד על איש עברי, או כי ילחצהו ויציק לו, ישא המוכה עד ארניעה את רנליו אל הבית אשר נשר גדול תלוי ממעל לפתחו, ושם יניש את עצמותיו לפני האציל נגרום, שיפט בית המשפט המחוזי מטעם ממלכת אויסטריה, והוא יתבע את עלבוננו מיד מכהו. אך לא כזאת היתה עד השנה המבורכה אשר הוציא בה המלך צו כי כל בני האדם נשתנו בעיניו וחק ומשפט אחד לכלם. עד השנה הזאת משלו בנו בעלי האחוזות, הם המה עשו משפטנו וידינו דיננו על ידי הפקידים העומדים תחת פקודתם, וכרכם עותו דין ויעקשו הישרה ויוציאו משפט מעקל. הו, בני רעה, ימי חשך ואפלה מנרה היו לנו הימים ההם! בידי בעלי האחוזות היתה האדמה, בידי בעלי האחוזות הפקדו עתות בני האדם, בידיהם

נרנן

נתקדדיה מִחַ עֲצֻמֹתֵינוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּרֻצֹנִים וְגַם הַמַּיִם וְהָרוּחַ בִּידֵי כַעֲלֵי הָאֲחֻזוֹת
נָתַנוּ . וְלֹא רַק בַּכִּפְרִים בְּלִבְדֵּךְ נַעֲשֶׂה כְּדַבְרֵךְ הַזֶּה , כִּי אִם גַּם בְּכָל עִיר
וְעִיר אֲשֶׁר סָרָה לְמִשְׁמַעַת אֶחָד הָאֲצִילִים וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבוּ בָּהּ .
עִיר כִּזְאֵת הִיְתָה גַם בְּרַנֵּעַ . הַנְּסִיךְ E. , אֲדוֹן עִירֵנוּ , יֹשֵׁב כָּל הַיָּמִים
בַּפֶּאֲרִיז וּמַעֲוֹדוֹ לֹא שֵׁם לָבוֹ לְדַעַת אֵל כָּל הַנַּעֲשָׂה וְהַנְּקָרָה בְּאֲחֻזוֹתָיו ,
וַיִּמְלֹא אֶת יָדָיו אֶחָד הַפְּקִידִים לְנַהֵל וּלְכַלֵּל אֶת כָּל דְּבָרָיו וְעִנְיָיו , לְהַשְׁנִיחַ
וּלְפַקֵּחַ עַל מַעֲבָדָיו כָּל הַסְּרִים לְמִשְׁמַעְתּוֹ וְעַלִּילוֹתֵיחֶם , וְהַפְּקִיד הַזֶּה הִיָּה
גַּם הַשְּׁלִיט , הַנְּגִיד וְהַמְּצוּהַ עֲלֵינוּ . בְּכָל עֵת וּבְכָל שַׁעַר הַרְבִּינוּ לְשַׁפּוֹךְ
שׁ הַלְּפָנֵי שׁוֹכֵן מַעֲוֹנָה וְנִתְחַנֵּן אֵלָיו כִּי יִתֵּן בְּלִבְךְ הַנְּסִיךְ לְהַפְּקִיד אִישׁ טוֹב
וּרְב־חֶסֶד לְפָקִיד עַל עִירֵנוּ , לְמַעַן אֲשֶׁר נוֹכַל לְחַיּוֹת חַיֵּי מְנוּחָה , חַיֵּי שְׁקֵט
וּבְטָחָה . בַּיָּמִים הַרְּאִשׁוֹנִים נַעֲתַר הַיּוֹצֵר לְקוֹל תְּחִנָּתֵנוּ וְהַנְּסִיךְ הַפְּקִיד
עֲלֵינוּ פְּקִיד כְּלַבְּנוּ , אֶת הָאֲדוֹן שְׁלָמוֹן אֲשֶׁר הִיָּה בַּעַל לֵב טוֹב וּנְפִישׁ
עֲדִינָה וְכָל הַיָּמִים הָמָּה אֲלֵינוּ כְּגֵר שְׁלוֹם וַיִּמְשַׁכְּנוּ חֶסֶד . אִמַּת הַדְּבָר
כִּי שׁוֹתָה שְׁכוֹר הִיָּה מִהַבְּקָר עַד הָעֶרֶב , אֵךְ כַּפְּעַם בַּפְּעַם לִבְשׁ אֹתוֹ
הַשְּׁכָרוֹן רוּחַ שְׁשׁוֹן וְגִיל , וּבַעַת הַיּוֹתוֹ שְׂמַח וְטוֹב לֵב , לֹא חָפֵץ לְהַעֲצִיב
וְלְהַדְּאִיב אֶת לֵב הַשְּׁנִי . אִפְסֵי כִּי בִשְׁכַתּוֹ בַּיּוֹם אֶחָד אֵל הַשְּׁלַחַן וַיִּטִּיב
אֶת לְבוֹ בֵּינָם וַיִּשֵׁת לְרוּיָהּ , כְּבֹד עֲלָיו רָאִשׁוֹ כַּפְּלַח רֶכֶב וּבִהַתִּימוֹ לְאֹכֹל
אֶת אֲרוּחָתוֹ , אֲחֻזּוֹ הַשְּׁבִיץ — וַיִּמַּת . תּוֹנָה עֲזָה מְלֵאָה אֶת הַדְּרֵי לִבְךְ
כָּל תּוֹשְׁבֵי הַמַּחֲזוֹ עַל מוֹת הַפְּקִיד הַיִּשָּׁר בְּאִדָּם הַזֶּה , וְגַם בְּנֵי עֲדַת עִירֵנוּ
הַלְּבוֹ קֹדֵד בְּלַחֵץ הַיַּנּוֹן וַיִּתְּאֹבְלוּ עֲלָיו יָמִים רַבִּים , כִּי בְּרַדַּת הָאֲדוֹן שְׁלָמוֹן
לִידְכֵתִי-כּוֹד , אֲבָרְנוּ שְׁלִיט יֶקֶר-רוּחַ , וּלְבָנוּ הִנֵּה אִימָתָה וַיִּירָא הַתֵּת אִם
לֹא יִהְיֶה הַפְּקִיד אֲשֶׁר יִבֹּא עַל מַקְוָמוֹ אַחֲרָיו , אִישׁ בְּלִיעַל וְאֲכֹזֵר שׁוֹאֵף
לְדָם נִקְיִים ?

וְאִמָּנִם לֹא הִיָּה פְּחַדְנוּ מֵאִפְעַ , וְאֲשֶׁר יִגְרָנוּ — בֹּא לָנוּ !
הַפְּקִיד הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר בֹּא בַּפְּקוּדַת הַנְּסִיךְ אֵל עִירֵנוּ , הִיָּה אִישׁ אֲשֶׁכְּנוּ
וּשְׁמוֹ F. W. . בַּיָּמִים יִמְיָמָה הַסְּכִינָה הָאֲשֶׁכְּנִים לְעִלּוֹת בְּאִהְבָתָם אֶת
בְּנֵי עַמְנוּ עַל הַפּוֹלָאֲנִים וְלְהַתְּלֵךְ אֶתְנוּ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים , אֵךְ הַפְּקִיד
הַחֲדָשׁ הַזֶּה הִיָּה כַּפְּרֵט הַיּוֹצֵא מִן הַכֵּלֵל . הוּא הִיָּה אִישׁ רֵם הַקּוֹמָה , דַּל
וּדְק־בֶּשֶׂר , שְׁעָרוֹתָיו הָיוּ שְׁחֹרֹת וְעֵינָיו הַחֲשֻׁכוֹת נִצְצוּ כְּבִקְרִים ; עֲנָתָה
הִרַת יַנּוֹן וְצִלְמוֹת שְׁכָנָה עַל מְרוֹם מַצְחוֹ וְעַל פָּנָיו כָּל הַיָּמִים , כֵּן ! כָּל
חַיִּים

Generated for Joseph Gallon (The Ohio State University) on 2013-12-01 06:56 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uc1.\$b149735
Public Domain in the United States; Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

הימים... ומעורו לא רחף אף שחוק קל על דל שפתיו . ברב מועצות ודעת היה מפקח על הליכות אהוזות הנסיך וצרכיהן , בעינים תופשות חדרי בטן הביט על בני האדם ויבן לרעם ויחשוף את מסתרי לבכם וכל מצפוניהם . על הרוצחים והגנבים אשר גלכדו בידו , הפיל אימתה ופחד ויחרדו מפניו כמפני מלאך בלהות , ואין איש כמהו אשר צלחה בידו להכביד אכפו על החוטאים האלה כי יתודו על עונותיהם ופשעיהם , ואך למותר יחשב אפוא לספר כי במלאכת נבית המסים השונים המידיים כסדרם , היה אחד ואין שני לו , ואין איש אשר עמדה לו ערמתו לסכבתו בכחש בדבר החשבון . אך אותנו היהודים שנא תכלית שנאה ומדי יום ביומו נזר עלינו גזרות קשות אשר העיקר עלינו כעגלה המלאה לה עמיד ותחשיכנה את עולמנו בעדנו . את כסף המס לקח ממנו פי שלש , את בנינו נתן לעבודת הצבא , את ימי חגנו הפך לימי אבל ומספד , וכאשר היו דברי-ריב בינינו ובין בני עם הארץ , לא שעה ולא שם לב אל מענותינו ; לשוא שדחתנו את דברינו , כי לא היה שומע לנו מאת הפקיד , וכפעם בפעם הצדיק את הצד השני בריבו . גם על האכרים נטה ידו בחזקת היד וילך עמהם בקרי , ומאז מעולם לא כלאו עוד אכרי ברנע באמונה אחרי חק מס העובד אשר נמל עליהם לתת לאוצר הנסיך , כאשר מלאו אחריו עתה בעמדם תחת פקודת הפקיד האשכנזי. אפס כי בתהלכותיו את האכרים אחז בשיטה ידועה אשר המציא לו , ולא לעתים רחוקות היתה האמת נר לרגלו ומשפט-צדק—אור לנתיבתו , אבל כמעט נגע הדבר אל איש יהודי , והנה—משפט למשפח וצדקה לצעקה והאמת נעדרת .

ומה היא הנסכה אשר המריצתהו ותניע את לבבו לרדפנו בלי חשך ולהציק לנו עד מאד ? אין איש שהגיד לנו פשר דבר זה , אבל רוח מבינתנו בלע לאט לאט פני הלט הלט עליו . שמועה היו מעבירים בעם , כי לפנים היה E. W. עמו , וכי הנהו איש יהודי שהמיר את דתו יליד עיר פוזנא ; גם ספרו על אודותיו כי בעט בצור מהצבתו וישלך את אמונתו אחרי גזו מאהבתו לאחת מבנות עם הארץ , אך היהודים אהיו בני אמונתו נצבו לו לשטן על דרך אהבתו וישליכו עליו שקוצים ויוציאו את דבתו רעה וינבלו ויחללו את כבודו , עד כי נבאש נבאש בעיני אבות אהובתו ותבהל נפשם בו ויטאנו לתת לו את בתם לאשה . מי הוא האיט אשר הביא את

את דבר השמועה הזאת אלינו, — אינני יודעת, אך תוי פניו והליכותיו
אתנו נתנו אותותם אותות, כי לא כל אשר יספר על אודותיו על אדני
השקר הטבע, כי רדף את היהודים בלי חשך על צוארם וחמתו שותח
רוחם כל הימים.

ובכן חיינו בעת ההיא חיים מרים כלענה, והפקיד האשכנזי לחץ
אותנו בלי-חמלה מבלי שים אל לב אם יש עול בכפנו, אם לא, ואם
קרה הבקרה כי נמצא אמנם בקרבנו ערות דבר, אז נואלה כל עצה
ונסרחה כל תבונה מאתנו לכלט נפשנו מכמה זעמו ולהסתר מפני חרון אפו.
מקרה כזה קרה ככלות ימי הקיץ, כימים אחדים לבני יום הכפורים.

ה.

להיות איש צבא באויסטריה ארצנו, לא לענג נפש יהשב; אך
בארץ רומניה כאסון-מות יראה הדבר הזה, וכאשר ילקח שמה איש יהודי
לעבודת הצבא, כי אז יאבד חלקו ונחלתו באלהיו, בעמו, וכו בעצמו.
היפלא אפוא בעינינו אחרי כל זאת, אם יפליאו יהודי רומניה עצות
ויבקשו תחבולות איך וכמה לקרא דרור לבניהם מהעבודה הזאת, ואם
העלם האמלל אשר יעלה עליו הגורל ללכת בצבא, יהיש מפלט לו מארץ
מולדתו? מקרים כאלה—מעשים בכל יום המה ברומניה; רבים מהבורחים
יתפשו בכף הממשלה, והמה אלה יבתרו להם אז מות מחיים ויאורו יום
נולדו בו; אך לרבים תאיר ההצלחה את פניה ויעברו את הגבול לבא
ארצה תוגרמה או אל ארצנו. מקרה כזה קרה גם בעת ההיא: איש
יהודי, יליד באטושאן, אשר עלה עליו הגורל ללכת בצבא, גם וימלט
על נפשו ויעבור את הגבול על יד העיר צלמונה, ומשם כונן צעדיו ברנעה.
בני העדה הושיטו לו עזרת בצר, ואיש עשיר יקר-רוח ונדיב-לב, רבי היים
חותן רבי משה ראש העדה, אספהו אליו אל ביתו ויפקידהו על כל אשר לו.
ממלכת רומניה חפשה, כמובן, חפש מהופש אחרי הבורח, ולכל
פקידי ממשלתנו הגיעה פקודה נמרצה לחקור ולדרוש ולהתחקות על
שרשי תליו.

פקודה

פקודה כזאת קבל גם פקיד עירנו מממלכת רומניה. עד ארניעה קרא אליו את ראשי העדה ויחל לקחת דברים עמהם וישאל את פיהם אם נודעו להם עקבות הנכלט. ברנעים הראשונים אחזתם פלצות ורוחם נבקה בקרבם, אך לאט לאט החליפו כח ויחזקו את לבם ויאמרו בפה מלא כי לא נודע להם אף שמץ דבר על אודות הכורה. ערב יום הכפורים היה היום ההוא. „איככה נוכל ונתיצב היום בלילה לפני רוכב ערבות לבקש ממנו סליחה ומחילה על עונותינו, בעת אשר נקפויץ באף רחמנו מאחינו האביון ונסגירנו בידי האויב?” כן שאלו ראשי העדה את נפשם, ועל כן עמדו בדעתם כסלע איתן ולא חלו ולא זעו גם בעת אשר התנפל עליהם הפקיד בשצף קצף ויפיל בלהות צלמות עלימו. בראותו כי אינם יודעים טאומה או כי גמרו אמר בלבם לכהד את האמת תחת לשונם, שלחם מעל פניו ובהעיפו בהם מבטי השך, קרא אליהם: „אוי ואבוי לכם, אם מצא אמצא את הנער כברנע! כעת עוד מרם תדעו מי ומה אנכי, אך אז... חגני נשבע לכם בשם אלהים, כי אראה לכם את נדת זרועי ותנופת ידי!” ראשי העדה יצאו מעל פניו אבלים וחפויי-ראש ופי ילא לתאר לכם כמו את רנשי המגור והפחד, היגון והעצבת, אשר מלאו את חדרי לבב כל בני העיר לשמע דברי הפקיד. ותהי תאניה ואניה בבתי בני ישראל, כל לב נמס ויהי למים, כל עין מפכה דמעות וכל פנים קבצו פארור. העלם אשר אך בשלו התחולל כל הסער הזה, היה עלם מלמד ונבון דבר, יקר-רוח ונפש עדינה, ולו גם לא נקבצו בבתי נפשו כל המדות היקרות אשר מצאו בו תושבי העיר, גם אז לא היה המשפט לכל איש להסתיר פניו ממנו ולעמוד מנגד נגעו בשעה שחרב חדה מונחת על צוארו ושכלת שטפתהו, אדרי כי הן ישראל צור מחצבתו ויעקב-מקבת בור ממנו נקר. בני הקהלה קראו אספה ויקדשו עצרה וישיתו עצות בנפשם מה לעשות ואיך לחלץ את נפש העלם מן המצר. כברנע לא היה יכל להורר מבלי היות צפוי בכל יום ויום אלי חרב בית המשפט מרומניה, יען כי סוף סוף עמדה חכמת הפקיד לו לגלות את מקום מהבאו, אדרי כי כל דבר לא היה כמסו ממנו, אם אך העמים את העבודה על שכמו לגלות את המסכה הנסוכה עליו. גם העצה לשלחהו מעירם לעיר אחרת, לא מצאה חן בעיני הנאספים, כי מי לידם יתקע אם בלכתו בדרך יחידי מבלי מנן ומחסה לראשו וחמר-תעודת מסע, לא יפול

יפול, כמעט ירהיק עשרה צעדים מן העיר, בידי המחפשים אותו ואחריתו עדי אובד? באחרונה באה חכמה בלב רבי חיים לשלח את העלם לאחד מקרוביו הקרוב אליו ממשפחתו, בעל בית משתה בכפר מרום אשר בארץ אונגארען. „כמעט יגיע הנער אל המקום ההוא — קרא רבי חיים אל הנאספים — יוכל להיות סמוך וכמוה כי כל יד עמל לא תנידנו עוד. והמבקשים את נפשו לספותה לא יגיעו עדיו; שמה לא יירא עוד משאת פתאום כי תבא, ובשלוש ושלוה יכלה את ימיו. אך למען אשר יסתר במרם באו אל קרובי מרוח עריצים הנושבת בו בארצנו, נטל עליו לעשות את דרכו רק באישון לילה ואפלה.”

כל בני העדה מהרו ויחלטו כדברי רבי חיים, ואחרי כן שבו איש איש לביתו וישבו אל השלחן לאכול את סעודת ההפקה, אשר היא אך היא תאזר עז ותעצמות את כל איש ישראל ורתן לו אמיץ ואון למען יוכל לענות בצום נפשו ביום המחרת, יום הכפורים. היום רד ויאת ערב. בבית התפלה העלו גרות למכביר, וכל בני העיר מהרו לשים אליו פעמיהם בלב קרוע ומורתח, בלב מלא חרטה על מעשיהם בעבר ותשובה על להבא. הלא השעות האלה הנן השעות היותר נכבדות וישנבות בחיינו, השעות אשר בהן נעתיר בבכי ובתחנונים לאלהי השמים כי ימחה כעב פשעינו ויכפר לנו על כל המאיתינו ועונותינו אשר הטאנו ועוינו כל השנה התולפת. הנשים לבשו שמלות צמר צהר והגברים שמו עליהם מעילי בד. גם רבי חיים בלוי צאצאיו, ניניו ונכדיו בא אל בית התפלה, ובתוכם גם העלם אשר פניו כמיד חורו וכל עצמותיו רחפו ממנו ופחד.

כל בני הקהלה כבר ישבו איש איש על מקומו, ועת תפלת הערב הגיעה. אך כמעט נעץ מענדעלע הקטן את בהן ידו הימנית מתחת לגרונו ותהי את לבבו להשמיע בקולו את „הפתיחה” אשר למנגינת „כל נדרי” — והנה פתאום לפתע נשמע קול שאון והמולה אצל הדלת, כי אנשי חיל הנסיך באו ויסבו על הבית, והפקיד בעצמו הבקיע לו לאט לאט דרך בין הספסלים ויגש אל ארון הקדש ויתיצב מאחורי מענדעלע הקטן. ברעדה נסג החזן כצעדים אחרים הצדה, אך ראשי העדה מהרו לנשת אליו ויקדמו את פניו ביראת הכבוד ובכרכה מרובה.

יודע

— יודע אנכי — קרא הפקיד אליהם — כי הבורה נמצא פה ביניכם .
התמנירוהו לידי הפעם ?
ראשי העדה נאלמו דומיה .

— רואה אני עין בעין — הוסיף הפקיד לדבר אליהם — כי בשוכה
ונחת לא תמצא ידי להטותכם אל הפצי . ועל כן אפוא אשימה בסד רנלו
כאשר תצאו עוד מעט מבית התפלה , והגני נשבע לכם , כי לא רק הוא
לכדו , כי אם גם אתם כלכם תזכרו את הלילה הזה כל ימי חייכם .
ועתה , במרם אשר אפריע אתכם ממלאכתכם ומנוחה אודריככם , תוכלו
להתפלל לאלהיכם ואנכי אטה און קשבת להמית מנגינותיכם , כי
עתותי בידי .

דומית-מות שררה בבית התפלה , ואך מעורת הנשים נשמע פתאום
לפתע קול נורא ואיום מרגיז-לב ומדאיב-נפש אשר התפרץ מפי אשה
אחת . דמי עורקי כל המתפללים קפאו בקרבם ויהיו לאבן , אך כעבור
רגעים אחדים התעורדו ויתאוששו ויחליפו כה וישאו עיניהם למרום ,
וסבלי דבר דבר שבו אל מקום מושבם .

כל יצורי נו מענדעלע הקטן רעדו ויזועו . אחרי כן שב רוחו אליו
ויתאזר עז ויחל לשורר תפלת „ כל נדרי ” במנגינתה מימי קדם , אשר
זכרה לא יסוף לעולמי-עד מכל איש אם אך שמע אותה פעם אחת .
כרגעים אחדים השפיל קולו ופעם גם נחבא בגרונו כמו לא ערב את
לכבו להוציאנו מפתחי פיו , אך לאט לאט הלך הקול הלך וחזק , ויהי
לקול עז מרעים נפלאות . . . . בימי הכפורים הבאים לא עלתה עוד ביד
מענדעלע הקטן לתת בשיר קולו ברב געם ומתק , כאשר שר בלילה
הזה . כמו בארה פלא הוערה רוח ממרום על האיש הזה . איש המדהלות
למוד המתול כבר חלף הלך לו ועל מקומו בא עובד עבודת הקדש המכהן
פאר לפני האלהים בתור שליח צבור המתפלל לפניו בעד בני עמו .
ברגעים האלה התיצבו לפניו כמו לבוש כל זכרונותינו מימי קדם . ארצנו,
ארץ יהודה השוממה והעזובה עתה מבניה נגלתה לנגד עיניו בכל
חמדותיה ויקרותיה בשנים קדמוניות ויזכור את תפארתנו והדרתנו לפנים
ואת כל אשר עבר עלינו מן היום אשר גלינו מעל ארצנו ונתרחקנו מעל
אדמתנו , בכל האלפים שנה , שנות צרות נוראות ורדיפות איזמות .
קולו

קולו הנעים השמיע צלצלי הגה והי אשר ספרו לנו על אודות כל התלאה אשר מצאה את אבותינו בימי החשך וה כרות, ימי הבינים, ועל פלני הרמעות אשר ירדו עינינו בכל ימי נדודינו. אך גם הד רגשות אחרים נשמע בצלצלי קולו — רגשות הדרת נאינו וצבי תפארתנו, רגשות אמונתנו בכחות עצמנו, רגשות הכרת ערך עצמנו ורגשות בטחוננו באלהי השמים כי ימלא לקץ הימין את אשר הבטיח לנו על ידי עבדיו הנביאים כי ישוב שבית יעקב ואסירי התקוה לכצרון ויוליכנו קוסמיות לארצנו. זה, אין בפי לתאר לכם את נעים זמרות מענדעלע הקטן בלילה הנורא ההוא!... אף לב אכן פוץ התפוצץ לשמע הד קולו בשעות ההן, גם עורקי עשת ברזל פור התפוררו לנעם רנתו אשר כנסכה נטפי עצב ותגה בלבות השומעים, כן תגרה בעז מתניהם ותפח בקרבם רשפי אמן ונכורה לרים בנאון ראשם ולהיות שמחים בחלקם ובנחלת שפרה עליהם מאת אביר יעקב, מאת צור ישראל ונואלו, אשר בכל צרתם לו צר וברנו רחם יזכור.

הנשים נתנו קולן בבכי תמרורים ונס האנשים געו בבכיה ותהי בבית התפלה תאניה ואניה ככלות החזן להתפלל; כענדעלע הקטן בעצמו הסתיר את פניו בכפות ידיו ויתנפל מחסר כח על הספסל אשר לפניו.

כל עת התפלה נצב הפקיד מממלכת אויסטריה על מקומו כנמוע במסמרים ופניו אל ארון הקדש, אך ככלות העם להתפלל הסב את פניו, ויראו כל הנאספים כי רחפה חורת-מות עליהם, כי רעדו קרסליו, והאיש שניא הכח הזה לא מצא די און בו לעמוד על רגליו. עיניו נוצצו כלפידי אש ואגלי דמע הציצו מחרכיהן, בשארית כחותיו וראשו יורד על חזהו עבר על פני מענדעלע ועל פני כל המתפללים ויבא אל הפרוזודור ויתן צו לאנשי הצבא כי ילכו אחריו למקומם.

כל האנשים הבינו עד ארגיעה את פשר הדבר המוזר הזה, אך כל איש לא ערב את לבבו להעבירנו על דל שפתיו.

למחרת יום הכפורים קרא הפקיד את רבי חיים לבא אליו, ויתן לו תעודת-מסע ושם הנוסע אין בה כתובה ודתומה ומאושרה מטעם הממשלה, ויאמר אליו לאמר:

— יוכל היות כי תמצאו הפין בדבר הזה.

מן

מן היום שהוא והלאת החל להתהלך אתנו באמת וצדק, בחסד
וברחמים. אך ימי שלותנו לא ארכו ויקדמונו ימי עני! כי לתקופת השנה
לעת האביב, התנפלו עליו האכרים אשר לחץ אותם כל הימים בחזקה
וירצחוהו נפש....

בדברים האלה התמה הזקנה את ספורה ותקרא אל קהל השומעים
לאמר:

— בנים יקרים! עתה עתה הלא תראו גם תדעו מי ומי היו המושיעים
אשר לא נתנו למוט רגלנו לעתות בצרה, ועל כן עזם תשימו עתה פעם
שנית אל לבכם אל דבר השאלה: „מי גדול ומי קטן? מי אדיר ומי
רפה-ידיים?...“

ת ם